Стратегик ва минтақалараро
КУТУБХОНАСИ
тадқиқотлар институти

ЯША, ЯШНА, МАНГУ ОЗОД ВАТАНИМ!

Миллий Тикланиш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

1996 йил, 27 август

34 (63)- сон

ИЛҲОМ СОАТЛАРИ

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ МИЛЛИЙ МУСТАҚИЛЛИК БАЙРАМИГА ТАЙЁРГАРЛИКНИНГ БОРИШИНИ КЎРИБ ЧИҚДИ

Президент бошқариб борган ва роппа-роса икки соату ўн беш дақиқа давом этган бу йиғинда мамлакат бошлиғи илҳом сўзини бир неча бор тилга олди. Ростдан ҳам, илҳомсиз байрам байрам эмас ва айниқса, миллий мустақиллик байрами ва айниқса, бугун унинг ёши бешни тўлдириб турганида!

Аҳли таъб ва фаросатли кишилар бу миллий мустақилликнинг беш йилини беш асрга қиёслайдилар ва тенглаштирадилар. Муболаға ичида жуда теран тарихий ҳақиқат ётмаганда, балки шундай қиёсга ҳожат сезмасдилар.

Яна билмадиму, лекин назаримда илҳом бу — тушунишнинг теранлиги, илҳом бу — ҳис қилишнинг теранлиги. Агар илҳом бор ҳодиса экан, у худди шу икки нарсанинг теранлигидан туғилади, атрофга ёйилади ва бошқа одамлар, шу ҳодисанинг иштирокчиларини ҳам қамраб олади. Ўз илҳомий кўтаринки эҳтиросли муҳитига тортади.

Илҳомдан илҳомлар уйғонади.

Бу ерда дарҳол ишчан муҳит яралди. Ва сўз мустақиллик байрамимизнинг мазмуни, моҳияти, аҳамияти устида борди.

У миллий байрамни унинг бутун қиммат-моҳияти баробарида шунчалар теран ҳис қилардики, бунинг аҳамиятини ҳаммадан ортиқроқ тушунардики, шу англаш ва шу ҳис қилишнинг ўзидан катта тарихий ҳодисанинг пўртанали илҳоми уйғонарди. Вазмин маъноли сўзлар ўз таъсир доирасига тортарди.

Ҳамма ҳам шундай тушунса эди!

Ҳамма ҳам шундай ҳис қилса эди!

Балки ҳамма ҳам бу борада истиқлол арбобига тенглаша олмас. Лекин албатта унга эргаша олади! Ва эргашиб унинг орзуларини, албатта, рўёбга чиқара олади! Эртага байрам ва биз бунинг шундай бўлишини қанчалар истаймиз. Эргашиб истиқлолнинг улуғ вазифалари бажарилиши, чексиз имкониятлари рўёбга чиқишини истаймиз. Худо шоҳид!

БИЗ НИМА УЧУН БАЙРАМ ҚИЛАМИЗ? — деб ўртага савол ташлади Президент ва унга шундай жавоб берди:

— Байрам босиб ўтаётган йўлларимизнинг якуни: бир йиллик якуни, беш йиллик якуни. Минг йиллаб йўл босиб биз бу миллий байрамимизга етиб келганмиз. Байрам — тараққиётимизнинг поғонаси. Босқичлардан босқичларга осон бўлмаган йўллардан ўтиб бораётганлигимизнинг кўрсаткичи. Миллий байрам бизнинг туб байрам ва у ҳаётимиз, интилишларимизнинг ўзидан ўсиб чиққан. Шунинг учун у бизга ғоятда қадрли ва қимматли. Шунинг учун бу миллий мустақиллик байрами халқимизнинг руҳини кўтаради, кучига куч қўшади, ғайратига ғайрат. Мустақиллик байрамининг асосий маъноси шунда.

Президент ҳар бир нарсанинг мазмундорлигига алоҳида эътибор беради. Мазмундорликни бош ўринга қўяди. Мустақилликнинг барча ҳодисаларга чўнг, залворли мазмун юкланишини истайди.

— Яхши билиб олайлик: байрам — қуруқ байрам, тантана, қуруқ ўйин-кулги эмас. Албатта, байрамнинг ўз ўйин-кулгиси ҳам бўлади. Лекин мустақиллик байрами фақат ўйин-кулги учун эмас. Биз бу байрам кунлари ва унинг теран муносабати билан олиб бораётган ишларимизнинг маъно-мазмунини чуқурроқ англаб етамиз, қаерга боряпмиз, нима учун боряпмиз? — марраларимизни яхшироқ, равшанроқ тасаввур этамиз. Яна янги марраларимизни белгилаб оламиз.

— Мен байрамни яна шундай тушунаман, — деб давом этади Президент. — Байрам қилаётган халқ меҳнатларининг якунида ўз бойликлари, куч-қудратини ҳам табиийки, намойиш этади. Ўзининг нималарга қодирлигини кўрсатади. Миллий байрамда ўзбекнинг ўзбеклиги намоён бўлади. Ўзбек ўзбеклигини англайди. Ўзи танлаган ва оғишмай бораётган йўлнинг тўғрилигига амин бўлади, бунга ишончи ортади. Ҳа, бизнинг йўлимиз ўзини тўла оқлаган, тўғри йўл. У тарих синовидан ўтди.

Бу тўлқинли сўзлар муҳитида мутаассир бўлиб ўтирарканман, хаёлимдан ўз-ўзидан: МУРОД ЙЎЛИ деган сўзлар ўтди.

Рост, рост! Бизнинг йўлимиз бу — ҳақиқий мурод йўли. Муродбахш йўл. Муродларга бирма-бир эришилаётган қутлуғ йўл. Бу тарихий улуғ йўлнинг бошида муроди улуғ одам турганлиги мамлакат учун қанчалар бахт!

— Байрам бир кунлик нарса эмас, — деб давом этади Президент. — Унинг таъсири йил бўйи ўчмайди, давом этади. У бизни ҳаммамизни бунёдкорлик ишларига чорлайди, илҳомлантиради. Тўй уч кунда ўтади. Лекин у ҳар бир инсон тақдирида бир умр давом этади. Ижодкорлар ижод учун, одамлар янги кун учун куч-қувват оладилар бу байрамдан. Ҳар бир одам шу байрамда ўзини иштирокчи деб сезсин ва ундан юраги ўт олсин.

Ҳар бир санъаткорнинг чиқиши ва умуман дастурнинг барча нуқталари кўнгилларни орзиқтирсин.

Қайси даврда, қайси заминда яшаётганимиз шу байрамда акс этиб туради. У четдан биров келтирган байрам эмас, у ўз байрамимиз. Шунинг учун унда бутун халқимиз иштирок этади. Пойтахтимизга барча вилоятлардан байрамга ака-ука, опа-сингилларимиз етиб келадилар. Улар байрамга ўз ғурур-ифтихорлари, ўз санъаткорона улушларини қўшадилар. Биз шунда ўзимизни тикланаётган, ўзини тўла англаётган, улуғ бир мақсад йўлида бир ёқадан бош чиқараётган халқ эканлигимизни чуқурроқ англаймиз. Бунда қадим санъатимиз ва маданиятимиз ҳозирги санъат ва маданиятимиз билан чамбарчас боғланиб қўшилиб бир бутун ҳодиса бўлиб кетади. Бундан руҳланмай, куч олмай бўладими!

БАЙРАМ МУБОРАК!

Президент байрам дастури билан танишар экан, унинг ҳар бир тафсилотига, ҳар бир нуқтасига алоҳида эътибор беради. Ўртага муҳокамага ташлайди. Давлат арбобларидан тортиб ТВ масъул ходимларигача барчани фаол фикрлашга даъват этади. Ҳеч нарсани эътиборсиз қолдирмайди. Ўзбекистон — умумий уйимиз. Турон бирлиги, тинчлик таянчлари, спорт шукуҳи, миллий ғурур сингари ғоялар дастурнинг мағзини ташкил этишини истайди. Фикрлардан фикрлар унади.

Ўзбекистон ва ўзбек халқи жаҳон майдонига чиқиб бормоқда. Президент мана шу жонли тарихий жараёнда халқнинг бағрикенглигига алоҳида урғу беради. Бунда алоҳида теран маъно кўради. Мустақилликни ягона куч, ягона тўлқин бўлиб қуряпмиз. Шунинг учун бизнинг миллий мустақиллигимизнинг байрами Ўзбекистонда яшаётган барча элу элатларнинг юрагига етиб бормоғи ва унда теран акс садо топмоғи лозим.

Президент:

— Йўл топайлик! — дейди. — Бошқа халқларнинг юрагига йўл топайлик. Шунда улар ҳаммамиз тенглигимизни тан оладилар ва бунга ишонч ҳосил қиладилар.

Шу маънода бизнинг бағрикенглигимиз куч-қудратимизнинг белгиси ва нишонаси. Оғирчиликлар, камчиликларга чидаб, бардош бериб, халқ ўз мустақил давлатини қурмоқда. Мустақиллик бизнинг белимизни бақувват қилди. Илғор миллатлар билан тенг мавқе топдик. Тенглигимизнинг барча тарихий, маданий, маънавий асослари мавжуд. Буларни кўрмаслик ва йўлимизни шубҳа остига қўйиш, иккиланиб юришларни мен шахсан ўзим ҳиёнат билан баробар деб биламан. Шунинг учун қатъият, қатъият яна бир карра қатъият бизга ёр бўлсин.

Президент уч нарсага алоҳида эътибор қаратади: биринчиси, кучли бўлиш; иккинчиси, аҳил ва иноқ бўлиш; учинчиси, бағрикенглик. Президент шу уч маънавий-миллий ҳодиса заминида ётган мазмунни теран ва ҳар томонлама кенг изоҳлайди. Ва буларни акс эттириш, ифодалашнинг энг таъсирчан йўлларини ва бадиий усулларини топишни қатъият билан уқтиради.

— Топинг! — дейди Президент.

Биз буни таъсирли йўл топиш, тимсол, рамз топиш деб англаймиз.

Излаш, ахтариш ва топиш мустақил мамлакатда қанчалар мароқли нарса!

Излаш, ахтариш, топиш руҳи билан яшаётган илҳомбахш юртдошларим, шукуҳли миллий байрамингиз сизга муборак бўлсин!

МУҲАРРИР

МУВАФФАҚИЯТ ЁР БЎЛСИН

29 август куни Ўзбекистон Олий Мажлисининг олтинчи сессияси иш бошлайди. Олий Мажлис ва депутатлар бу навбатдаги анжуманга катта ижодий тайёргарлик билан келмоқдалар. Давлат, жамият, халқ тақдирида муҳим аҳамиятга молик бир қанча қонунлар лойиҳалари яратилди ва сессиянинг муҳокамасига тақдим этилмоқда. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси иккинчи қисми (иккинчи ўқишда), Сиёсий партиялар тўғрисида Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисида, Ноширлик фаолияти тўғрисида, Муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида, Адвокатура, Нотариат, Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида, Уруғчилик тўғрисида, Ўзбекистон Республикасининг консуллик устави, Хориждан маблағни жалб қилиш тўғрисида, Селексия тўғрисида сингари қонун лойиҳалари шулар жумласидандир.

Олий Мажлис сессияси, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси имзолаган Шартномалар ва Битимларни ратификатсия қилиш ҳамда халқаро Конвенсияларга қўшилиш тўғрисидаги масалаларга доир материалларни кўриб чиқади ва тасдиқлайди. Сессия кун тартибида яна бир қатор масалаларни муҳокама этиш режалаштирилган.

Мамлакат миқёсида улкан аҳамият касб этувчи бу каби барча ишларни юксак малака ва иқтидор билан адо этишда Олий Мажлис анжумани ва депутатларга катта муваффақиятлар тилаймиз.

— Юр байрамга, дугона!

ИСТИҚЛОЛ ШАРОФАТИ

Ўзбекистон халқи ўз мустақиллигининг беш йиллигини нишонламоқда. Мустақил ҳаётнинг самараларидан бири республикамизда кўп партиялиликнинг вужудга келганидир. Шу маънода Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партияси ҳам Ўзбекистон истиқлолининг фарзандидир.

Бу партиянинг бош мақсади Ўзбекистон истиқлолини мустаҳкамлашга ўз улушини киритмоқ; Мустақил Ўзбекистоннинг ёркин истиқболини қуриш ишига муносиб ҳисса қўшмоқ; Ана шу олижаноб мақсадлар ижроси учун халқимизнинг бутун ижодий кучларини сафарбар этмоқдан иборат.

Бу йўлда Миллий тикланиш демократик партияси халқимизнинг узоқ асрлар давомида яратган маънавий бойликлари, илғор анъаналари, ўлмас қадриятларини тиклаш ва уларни кундалик яратиш жараёнида фаол истифода этмоқни кўзда тутади.

Миллий қадриятларимизда бош ўрин тутган омил бу ватанпарварлик, инсонпарварлик, халқпарварлик ғояларининг илҳомли ва таъсирчан ташвиқидир.

Инсон учун энг азиз, энг муқаддас, ҳеч нарса билан алмашиб бўлмайдиган, инсон бахти-саодатининг бош сабаби бу — севикли Ватандир. Ўз Ватанига муҳаббат қўйган, унинг гуллаб-яшнашига хизмат қилмоқни ўз виждоний бурчи деб билган, Ватанга садоқат, меҳр билан яшовчи ҳар бир киши ўз ҳаётига чуқур ва гўзал мазмун бағишлаган бўлади.

Кўзимга хур ватаним гарди тўтиё кўринур
Анинг муҳаббати ҳар бир кўнгилга
жо кўринур.
(Чархий)

Бутун борлиқдаги энг олий вужуд инсондир. Инсоннинг камолоти ҳайратомуз бир кўриниш. Инсоннинг улуғлиги ва камолоти коинот ва табиатнинг улуғлиги ва камолотига монанддир.

Тўрт унсур, етти кўк, олти жиҳот
Нодиру олий асоси коинот
Барчадин ашрафки, ул инсон эрур
Ким камолидин хирад ҳайрон эрур
(Навоий)

Бас шундай экан, инсон ўзининг ана шу олий мақомига муносиб бўлмоғи керак. У ўзида шундай юксак даражага хос бўлган фазилатларни касб этмоғи лозим. Бундай фазилатларнинг саноғида ватанпарварлик, инсонпарварлик, халқпарварлик туйғулари алоҳида ўрин эгаллайди. Биз баркамол инсонни шакллартирмоқ йўлидан борамиз. Комил инсон эса Ватанини, ўз халқини, инсонни улуғловчи, уларга нафъ етказувни ўзига чин мақсад қилиб олган кишидир. Инсоннинг қадри қийматини баланд тутмоқлик кишиларда қардошлик, биродарлик, байналмилаллик туйғуларини тарбиялайди. Улар эса жамият равнақига йўл очади.

Олам аҳли билингизким, иш эмас
душманлиқ
Ёр ўлинг бир-бирингизга ки, эрур ёрлиғ иш!
(Навоий)

Улуғ устоз Навоийнинг бу сўзлари Ўзбекистон пойтахти Тошкент шаҳрининг марказида қад кўтарган Навоий ҳайкали ўрнашган мўътабар даргоҳ тоқларига битилган.

Ўзбекистоннинг беш йиллик мустақил ҳаёти давомида Навоийнинг бу доҳиёна ўгити ҳаммамизга йўл кўрсатувчи улуғ тимсол бўлди. Ўзбекистон Президенти, муҳтарам юртбошимиз И. А. Каримов Ўзбекистонда яшовчи барча миллатлар ва элатларни бир оилага, бир биродарона қардошлик жамоасига уюштириш йўлида жуда қатъий ва самарали саъй-ҳаракатлар кўрсатдилар. Ўзбекистондаги тинч ва осойишта турмуш осонликча қўлга киритилган эмас. Бу осойишталик ва хотиржам ҳаёт Президент И. А. Каримов тутган йўл, ўтказган сиёсатнинг натижасидир. Ўтган беш йил давомида иқтисод, маданият, ижтимоий тараққиётдаги ютуқлар эса фақат тинчлик, тотувлик, ўзаро мувофиқат ва бирдамлик шароитида қўлга киритилгани ҳаммага аён.

Миллий тикланиш демократик партияси ана шу тинч ва осойишта ҳаётни, унинг боиси бўлмиш халқларимиз ўртасидаги қардошлик ва биродарликни янада мустаҳкамлаш сиёсатини ўтказувда изчил боради.

Давоми иккинчи бетда

Мустақиллик ёшу қарига ғайрат, илҳом ва нашъу намо бағишламоқда. Малик Элмуродов Каттақўрғонда яшайди. Ёшлари саксондан ошган. Умр бўйи ёшларга таълим-тарбия бериш билан машғул бўлган. Бўш вақтларида шеър, ғазаллар машқ қилиб кўнгил ёзган. Каттақўрғондаги болалар уйининг сардори сифатида кўп етим болаларнинг бошини силаб, ҳаётда ўз ўрнини топишга раҳнамолик қилган саховатли инсон газетамизга мустақилликка бағишланган дил сўзларини шеърга солиб тақдим қилдилар.

ШУКРОНА

Қон оққан йиллардаги, ёлғонлар эсдан чиқмас,
Жанжалга сабаб бўлган бўҳтонлар эсдан чиқмас,
Ер юзида ҳали кўп ёлғон айтган одамлар,
Дастурхонга тупирган нодонлар эсдан чиқмас.

Баракани учирар оти ўчсин ёлғоннинг,
Ҳамсояни кўчирар, оти ўчсин ёлғоннинг.
Тўғри юриб кун кўрмоқ, тўғри гапирмоқ керак,
Кўнгилни хуфтон этар, оти ўчсин ёлғоннинг.

Ҳақиқатга суяниб, умр кўриш яхшидир,
Узоқдаги дўстларни бориб кўриш яхшидир.
Гуноҳдан қўрқиш керак, туғилганга ўлим бор,
Оз-оз еб, кам ухламоқ, бардам юриш яхшидир.

Бир-бирини алдамас ҳаёси бор одамлар,
Инсофи бор, кўнгли тўқ, зебоси бор одамлар.
Яхшидан ибрат олган, бировни алдамайди,
Оламни ёритган ҳам зиёси бор одамлар.

Руҳий покланиш борар, дил ҳам пок бўлса маъқул,
Ҳаромдан узоқларнинг тили пок бўлса маъқул,
Феъли кенг одамларнинг, фикрида ғубор бўлмас,
Умидвор бандаларнинг, руҳи пок бўлса маъқул.

Тавбани кечи бўлмас, юракдан бўлса фақат,
Ёлғонсиз яшаш мумкин, қаноат бўлса фақат.
Яратган дилда бўлса, ёдда бўлса охират,
Ҳузур-ҳаловат бўлур, қўл ишда бўлса фақат.

Арвоҳларни шод этсак, аллоҳ қўллагай бизни,
Муҳтожларни шод этсак, аллоҳ қўллагай бизни.
Ҳаракатда савоб кўп, кўп билан ҳамдам бўлиб,
Юртим деб меҳнат қилсак, аллоҳ қўллагай бизни.

Насиб этди бизларга, мустақилликни кўрмоқ,
Боболарни минг йиллик, мулкига эга бўлмоқ,
Билакларни шимариб, белни боғлаймиз маҳкам,
Муроду мақсадимиз буюк давлатни қурмоқ.

Минг шукурки, ишончли дўсту қардошимиз бор,
Бахтимизга шу ватан ва ўйчан бошимиз бор,
Авлодларга ҳур, обод, Ватан қолсин деб турган,
Истиқболга ундовчи улуғ йўлбошимиз бор.

Малик ЭЛМУРОДОВ,
меҳнат фахрийси

«МТ»: воқеалар, хабарлар

ОҚИННИНГ ТЎЙИ

Қадимда ҳам, ҳозир ҳам, халқлар, миллатларнинг бир-бирига яқинлашувида шоирлар, ёзувчилар, олимлар, қўйингки, зиёлилар кўприк вазифасини бажарган. Жамбул Жабаев ҳам шундай кўприклардан бири эди. Унинг ўланлари қозоққа қанча қадрли бўлса, ўзбекка шунча яқин. Шунинг учун ҳам улкан оқиннинг 150 йиллик тўйи ўзбеклар учун ҳам катта байрам саналади. Олматида шу санага бағишланган тантанали йиғилиш бўлди. Унда Республикамиз Президенти Ислом Каримов бошчилигидаги делегатсия қатнашди ва юртбошимиз нутқ сўзлади.

Олматида, шунингдек, Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон Республикалари Давлатлараро кенгашининг йиғилиши ҳам бўлди. Кенгаш қатнашчиси бўлган давлатлар бошлиқлари — И. Каримов, А. Акаев, Н. Назарбоев Марказий Осиё минтақасида интегратсия жараёнларини янада чуқурлаштириш, мазкур мамлакатлар ўртасида барпо этилган ягона иқтисодий маконни ривожлантириш билан боғлиқ масалаларни муҳокама қилдилар. Россия ва Тожикистонни Давлатлараро кенгашга кузатувчи сифатида қабул қилиш тўғрисидаги масала кўриб чиқилди.

Муҳокама этилган масалалар юзасидан тегишли ҳужжатлар қабул қилинди.

ЭНДИ ИШГА КЕЧИКМАЙСИЗ

Эрталаб ишга шошяпсиз. Бекатда одам кўп. Аксига олиб автобус ёки трамвай келавермайди. Шу пайт узоқдан автобус кўринади, ҳамма унинг йўлига пешвоз чиқади. Аммо у тўхтамайди. Чунки тирбанд. Тўхтаганда ҳам ҳеч ким чиқолмайди. Шунда беихтиёр «автобусга бир чиқиб тушиш олти сўм бўлди-ю, лекин хизмат кўрсатиш яхшиланмади-да, барибир», деворишингиз табиий. Аммо унчалик қизишманг. Пойтахтимизда транспорт қатнови сиз ўйлаганчалик ёмон аҳволда эмас. Бекатларда илгаригидек ярим, бир соатлаб кутиб қолишларга барҳам берилган. Лекин транспортчиларимиз ўз имкониятлари даражасида ишламаётгани ҳақиқат. Айниқса, автобус, трамвай ва троллейбус ҳайдовчиларининг муомила маданияти пастлиги кишини ранжитади. Улар йўловчилар билан қўпол муомила қилишга кўникиб қолишгани яна ҳам ачинарли. Бундан ташқари сўнгги йилларда турли эҳтиёт қисмлар, ёнилғимой маҳсулотлари нархларининг кескин ошиб кетиши «Тошшаҳарйўловчитранс» давлат уюшмасини моддий жиҳатдан бироз қийнаб қўйди. Шунинг учун ўтган ҳафта Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси «Тошкент шаҳри аҳолисига йўловчи ташиш транспорти хизмати кўрсатишни тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида» қарор қабул қилди. Қарорга биноан яқин йилларда Тошкентга яна кўплаб «Мерседес-бенс» автобуслари, янги трамвай ва троллейбуслар келтирилади. Бу харажатлар учун бюджетдан салкам 1 миллиард сўм пул ажратилди. Шунингдек, «Тошшаҳарйўловчитранс» давлат уюшмасини давлат тасарруфидан чиқариб, хусусийлаштириш чораларини кўриш тўғрисида ҳам тадбирлар белгиланди. Хуллас, «Тошшаҳарйўловчитранс» яқин кунларда ишга кечикмасдан етиб келишимизга кафолат беради.

ҲАММАНИНГ ЎЗ ҚЎШИҒИ БОР

Қўшиқни дил малҳами дейишади. Инсон шод кунида ҳам, ғамга ботганида ҳам қўшиқ куйлайди, қўшиққа суянади. Ҳамманинг ўз қўшиғи бор. Айниқса, бизнинг халқимиз қўшиқсевар халқ. Шунинг учун туманларнинг ҳам, хўжаликларнинг ҳам, мактабларнинг ҳам, ҳатто болалар боғчаларининг ҳам ўз ансамбллари бор. Аммо яхши қўшиқларимиз-чи?

Ватанни, истиқлолни куйловчи, ҳаммамиз биладиган, бирга куйлайдиган қўшиқларимиз борми? Бор. Улар яратилаяпти. Истиқлолга эришганимизга эндигина беш йил бўлди. Аммо шу қисқа фурсат ичида бу мавзуда юзлаб қўшиқлар дунёга келди.Эндиги вазифа бу қўшиқларнинг энг сараларини танлаш, оммалаштиришдир. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ўтган йилнинг 5 декбрида «Ўзбекистон — Ватаним маним» кўрик танловини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилган эди. Шундан сўнг республика, вилоятлар ва туманларда ташкилий қўмиталар ҳамда кўрик-танлов ҳайъатлари қизғин иш олиб боришди. Тўққиз ой давомида 54 мингдан ортиқ ҳаваскорлар ва профессонал санъаткорлар саҳнага чиқдилар. Улар томонидан 10 мингдан зиёд қўшиқлар ижро этилди. Шуларнинг энг яхшилари якунловчи босқичга танлаб олинди. Шунингдек, 1991—1995 йилларда яратилган истиқлол, ватан ҳақидаги энг яхши қўшиқлардан 33 таси ҳайъат томонидан якунловчи босқичда ижро этиш учун тақдим этилди.

Кўрик танловнинг якуний қисми 24, 25 ва 26 август кунлари Туркистон саройида бўлиб ўтди. Ғолиблар пул мукофотлари ва қимматбаҳо совғалар билан тақдирландилар.

Б. УММАТОВ

Адабий консепсиялар

МИЛЛИЙ МАФКУРА ВА АДАБИЙ ЖАРАЁН

Халқимизнинг асрий орзуси ушалиб миллий мустақилликка эришгач Ўзбекистон иқтисодий маънавий ва маданий соҳаларда катта ютуқларни қўлга киритди. Республикамизнинг ўзига хос миллий тараққиёт йўлини бутун жаҳон тан олиб, юксак баҳолади. Жаҳоннинг илғор мамлакатлари Ўзбекистон билан иқтисодий-маданий алоқа қилишга ошиқишмоқда. Ўзбекистоннинг келажаги буюк давлат эканига уларнинг ишончлари ортмоқда. Асака шаҳридаги Жанубий Кореянинг «ДЭУ» фирмаси билан ҳамкорликда тез суръатлар билан қуриб битказилган автомобил заводининг ўзи халқимизнинг ғурур ва сурурини қанчалик юқори кўтарганини айтмайсизми! Республикамизда қурилаётган ва ишга тушаётган бундай корхоналар оз эмас...

Бу ютуқлар заминида нима ётади? Президентимиз республика миллий мустақилликка чиққан кундан бошлаб халқни жипслаштирувчи, республикамизнинг эртанги кунига ишонтира олувчи ва халқни меҳнат, яратишга йўналтирувчи ғояни — миллий мустақиллик мафкурасини яратишга бел боғлади. Россиядек катта давлат эндигина, шу кунларда миллий мафкура яратиш тўғрисида фикр юрита бошлади! Ахир миллий мустақиллик мафкураси бир компасдек гап-ку! Компассиз янги ҳаёт, янги жамият денгизида тўғри сузиб бўлар эканми! Ислом Каримов «Шарқ фалсафасини теран ўрганиш, шу асосда улуғ маданиятимиз ва қадриятимиз илдизларини жонлантириш, яқин ўтмишимиздан қолган мафкурадан халос бўлиш, ўзимизнинг асрлар синовидан ўтган, улуғ аждодларимиз бизга қолдирган миллий мафкура ва тафаккуримизни тиклаш, уни замонавий-умумбашарий руҳ билан бойитиш ҳаммамизнинг долзарб вазифамиздир», деб айтди ва бу фикрларини амалда тадбиқ этди, яъни тарихий давлатчилик ва қонунчилик анъанамизни, илмий тафаккур, адабий ва ислолмий меросимизни ҳамда умуминсоний қадриятларни ардоқлаш ғояларини миллий мафкурамиз заминига сингдирди. Президентимиз «миллий онг, миллий ғурур»ни, «улуғ бобокалонларимиз руҳи»ни «истиқлолимизнинг олтин пойдевори» деб ҳисоблади. Хуллас, «миллий ғурур, миллий ҳисни» уйғотадиган, «миллатни бирлаштирадиган» ҳар қандай миллий меросни улуғлаш, қадрлаш ва тарғиб этиш миллий мафкурамиз таркибига кирди. Худди шу ғоялар давлатимизнинг миллий мустақиллик давридаги адабиёт ва санъатга нисбатан олиб бораётган сиёсатнинг асоси бўлди.

Ал-Хоразмий ва Беруний, Ибн Сино, Имом Бухорий, Ат-Термизий, Аҳмад Яссавий ва Нақшбандий, улуғ Амир Темур ва Улуғбек, Алишер Навоий ва Бобур ўтмишдаги барча даҳоларимиз мероси ва руҳи улуғланди, айниқса Президентимизнинг шўро давридаги адабиёт, маданият вакиллари тақдирига бўлган ҳалол, одил муносабати маданий тараққиётимизда катта аҳамият касб этди. Беҳбудий, Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитратлар руҳи ва меросининг ардоқланиши бадиий тафаккуримиз ривожида зўр туртки бўлмоқда. Ёзувчилар билан бўлган учрашувда уларни жамиятимиз тараққиётида «энг асосий етакчи» куч деб юксак баҳолади.

Миллий мустақиллик мафкураси ўзбек адабиётининг ўзига хослигининг чуқурлашуви, тиниқлашувига, ҳаққонийлиги — реализмнинг ўткирлашувига олиб келди ва ўз ўрнида ёзувчилар ҳам миллий мустақиллик мафкурасининг шаклланишига кўмак бермоқдалар. Маълумки, собиқ советлар даврида миллий адабиётлар ва миллий маданиятлар тобора бир-бирига яқинлашиб боради ва пировардида ўртадаги миллий фарқлар йўқолиб кетади, адабиётда интернационализм ва ягона ватан туйғуси асосий йўл, йўналиш, қоида бўлиши керак, деган нотўғри ақида ҳукмрон эди. Бу нотўғри назарий-сиёсат миллий ҳаётни, кўпгина халқларнинг тарихи, тақдири ва дунёда тутган ўрни, хизматларини кўрсатишга тўсиқ бўлди, айниқса миллий ҳаёт, миллий руҳ, миллий характер, миллий психологияни очишга, жозибали миллий образ яратишга халақит берди. Бу нарса айни чоқда миллий тафаккур имкониятини чегаралаб қўйди: миллий анъана, мумтоз адабиёт тажрибалари, халқ ижоди сабоқларини ўрганишга кенг йўл берилмади, эътибор асосан рус адабиётидан ўрганишга қаратилди. Натижада миллий адабиётлар сурилиб қолиб, уларда икки томчи сувдек ўхшаш қаҳрамонлар, бир хил зиддиятлар ва сюжетлар кўпайди. Бирор миллат ёзувчиси ўз ватани, тарихини улуғласа, у миллатчиликда айбланди, маҳв-таъқиб этилди. Миллий мустақиллик даврига келиб ёзувчи бундай қафас ва қолиплардан қутулди. Ўзликни таниш кучайди, миллий уйғониш руҳини акс эттириш ижодий интилишларнинг марказига чиқди.

Ижодга ҳозир, адолатли жамият, баркамол инсон, одил йўлбошчи, миллий маданият идеалидан келиб чиқиб қараш етакчилик қилмоқда. Ҳозирги давр ўзбек адабиёти юзини фақат мумтоз адабиётимизгагина эмас, айни чоғда Ғарб адабиёти, умуман жаҳон адабиётига қаратмоқда. Мурод Муҳаммад Дўст, Эркин Аъзам, Хайриддин Султон, Назар Эшонқул, Олим Отахон, Аббос Саид, Хуршид Дўстмуҳаммад, Омон Мухтор, Неъмат Арслон, Абдували Қутбиддин каби талай юксак иқтидорли ёзувчилар Ғарб рўмончилиги, шеърияти, драматургияси ютуқларидан, уларнинг инсон руҳи, онг оқими жараёнини теран таҳлил этиш йўлларидан яхши ижодий фойдаланмоқдалар. Ўзбек адабиёти, публицистикасига янги нафас олиб кираётган, Г. Лорка, Ж. Жойс, А. Пруст, Кафка, Г. Маркес каби ёзувчилар мактабидан баҳраманд бўлишга уринаётган ёзувчи-шоирларимиз кам эмас.

Миллий мустақиллик руҳи шеъриятимиздан тортиб то йирик рўмонларгача ҳаммасида баралла мавж урмоқда. Эркин Воҳидов «Дур бўлиб томгайми сўз...» ғазалида таъкидлаганидек,

Бу замон дарёси тездир,
Аҳли шеър истар зулол,
Сўз нетиб руҳбахш бўлур,
Дилкосада тинмай туриб...

Шундай бўлса-да, ижодкорларимиз давр руҳи, айниқса халқимиз онги, қалби, руҳияти, психологиясида содир бўлаётган барча тебранишларни тинглаш ва ифода этишга интилмоқдалар. Эркин Воҳидовнинг ушбу мисраларидаги руҳ, оҳанг, куй-йўналиш кўпгина шеърларимизга хос фазилатдир:

Мустақил тинчу омон омон юртим саодат ўлкаси,
Келмасин бошига ҳеч ранжу балолар кўлкаси,
Ризқи бут бўлсин унинг, ер кўрмасин ҳеч елкаси,
Янграсин оламда мен ҳурман деган озод саси,
Бу замин оби ҳаёт бирла тўлуғ паймонадир,
Масканим Фарғонадир, Фарғонадир, Фарғонадир.

Шу кунларда юзлаб ватанпарварлик қўшиқларининг яратилиши ва уларга куйлар басталаниши ҳам бежиз эмас. Ҳозирги шеъриятимиз тетик, ўйчан, фикри кенг, демократик, ростгўй, бағри кенг бўлиб бормоқда. Шеърият-ку ҳозиржавоб одамлар қалбида юз бераётган жараёнларни илғаб олишга ва янги йўналишларни қўллаб-қувватлашга имконияти бор жанр. Насрчилик-чи? Унга разм солсак, бу соҳада ҳам ўнлаб янги рўмонлар пайдо бўлганини кўрамиз. Буларнинг шакл-шамойили, баён йўллари бир-бирига ўхшамаган, ўзига хос. Лекин уларнинг кўпчилигига оид битта фазилат бор, у ҳам бўлса — уларнинг аксарияти узоқ тарихимиз ва яқин ўтмишимиз — собиқ шўро давридаги халқимиз ҳаётини янгича нуқтаи назардан, ҳозирнинг ҳақиқат мезони билан ўлчаб баҳолашдир. Бу ўринда бир аёл қисматида — Байна момо тақдирида қизил империя зўравонлигини ғоят драматик пардада акс эттирувчи Назар Эшонқуловнинг «Шамолни тутиб бўлмайди» деган ҳикояси ва Худойберди Тўхтабоевнинг «Жаннати одамлар» рўмонини назарда тутмоқдаман. Худойберди Тўхтабоевнинг рўмони маълум маънода автобиографик хусусиятга эга — у ўзи туғилиб ўсган қишлоқ кишилари, қариндош-уруғлари, таниш-билишлари тақдири ҳақида ҳам юмористик, ҳам фожиали пардада ҳикоя қилади. Рўмон руҳида халқ учун, адолат, яхшилик учун ўзини бахшийда қилган одамларнинг ҳаммаси жаннати одамлар, деган ғоя ётади.

Ўткир Ҳошимовнинг 1992 йилда ёзиб тугатилган ва 1994 йилда нашр этилган «Тушда кечган умрлар» рўмони фалсафий пардада ёзилган, унда ўй, мушоҳада, тафаккур қилиш кучли, ёзувчи воқеани бевосита ҳикоя қилиш билан бирга қаҳрамоннинг хотира дафтаридан ҳам фойдаланади, детектив жанр воситаларини қўллайди, публицистик усулларга ҳам мурожаат этади. Ёзувчи Рустам тақдирида қизил империянинг зўравонлик сиёсатини, қолаверса, «ўзбек иши» деган кулфатнинг халқ бошига солган оғир ташвишлари, ғам-ғуссаларини ёритади.

Тоталитар тузумнинг миллат бошига келтирган фожиалари Шукрулло асарларида ўз ҳаққоний, таъсирчан ифодасини топди. Ойгул Муҳаммад қизининг «Жаннат қуши» рўмони ёзувчининг қишлоқ ҳаётини ва у ердаги турғунлик сабабларини яхши билишидан далолат беради. Рўмон кескин, драматик сюжет асосига қурилган ва иродали ўзбек аёлининг тиниқ образини чизиб берган.

Китобхонлар ва адабий жамоатчилик Тоғай Муроднинг «Отамдан қолган далалар» рўмонини севиб, қувониб кутиб олди ва юқори баҳолади. Чиндан ҳам, рўмон ҳозирги ўзбек адабиётида воқеа бўлишга арзийдиган асардир. Гарчанд ёзувчининг ўз асари муносабати билан «Мен ўзбек халқига ҳайкал қўяман!» деган гапи баландпарвозроқ туюлаётгандек бўлса-да, аслида заминида ҳақиқат ётибди. Оташин ватанпарварлик руҳи билан ёзилган бу асар адабиётимизда реалистик ўзига хос бадиий йўналиш кучайганлигидан далолат беради.

Одил Ёқубовнинг «Адолат манзили» рўмони аллақачон танқидчиликнинг ижобий баҳосини олган. Адолат ва адолатсизликни бадиий таҳлил этувчи бу рўмон катта тажрибага эга ёзувчининг ютуғи эканлигини ҳеч ким инкор этмайди. Мурождон Мансуровнинг «Жудолик диёри» ва Омон Мухторнинг «Ффу» ривоят-рўмони эълон қилинди. Булар ҳам босиб ўтилган йўлимиз таҳлилига оиддир. Тоҳир Малик «Шайтанат» асарининг икки китоби ўқувчиларга ҳадя этилди ва бу асарлар иштиёқ билан ўқилмоқда. Ёзувчи шайтанат дунёси деганда ёмонлик дунёсини — инсонларни иймон ва виждондан чиқаришга уринишларни назарда тутади ва шу «ёмонлик дарахти илдизларини» қидиради, кўрсатади. Рўмон мафия олами ҳаётини ҳикоя қилаётган бўлса-да, аслида унинг таҳлил майдони ниҳоятда кенг. Ёзувчи ёмонлик илдизи ва сабабини ўша шўро тузумидан, унинг адолатсиз табиатидан қидиради, ундан топади.

Рўмонни шунчаки детектив асар дейиш тўғри эмас. Унда жамият ҳаёти ва ундаги инсон ўрнини теран таҳлил қилиш фазилати кучли. Шунинг учун кутобхон «сир», «жумбоқ» қачон очилар экан деган саволни унутади ва мураккаб, фожиаларга бой ҳаёт манзарасини ва турли-туман тақдирли одамларнинг қисматини ўрганиш билан банд бўлади.

Ҳожиакбар Ислом Шайхнинг «Туташ оламлар» фантастик рўмонида ҳам одамларни «йўлдан урувчи, разолат ва қабоҳат уммонига бошловчи» шайтонлар ҳақида ҳикоя қилинади. Ёзувчи бу рўмонида фантастик асар ёзишда миллий заминга яна бир катта қадам ташлаганини намойиш қилади.

Ҳозирги адабиётимиз узоқ тарихга, айниқса Амир Темур образини яратишга айрича диққат қилмоқда. Мирмуҳсин, Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров, Абдулла Орипов, Б. Бойқобилов, Хуршид Даврон, М. Қориев, С. Сиёев, Тўра Мирзо, Евгений Березиков каби кўплаб ёзувчиларимиз пиеса, рўмон, қиссаларда серқатлам тарих ҳодисалари, улкан сиймолар шахсияти, халқ ҳаётининг юлдузли онларини ёритишда янгича бир фалсафий-бадиий нуқтаи назар изламоқдалар. Энг яхши асарларда буюк соҳибқироннинг ўзбек халқи ва жаҳон тақдирида қилган улкан хизматларини ҳаққоний кўрсатишга уринишмоқда. Йирик тарихшунос Бўрибой Аҳмедов «Амир Темур» асарини эълон қилди. Уни рўмон эмас, эссе дейиш маъқулроқ. У Амир Темур тўғрисида фикр юритувчи олимлардан тортиб ёзувчиларгача катта, муҳим, қизиқарли ҳужжат, далил ва фикрлар беради. Муаллиф соҳибқироннинг сиёсий ва инсоний қиёфасини чизиб беришга муваффақ бўлган. Абдулла Орипов «Соҳибқирон» пиесасида Темур образини қаҳрамонона-фалсафий пардада яратган. Шоҳ ва жамият, шоҳ ва халқ, шахс ва тарих тақдири кўтаринки пардада, айтиш мумкинки, шекспирона руҳда талқин қилинган.

Президентимиз Ислом Каримов ижодий ходимлар билан бўлган учрашувда ва бошқа анжуманларда миллатнинг бирлашиши, туркий халқларнинг дўстлигини мустаҳкамлаш хусусида жон куйдириб сўзлади. У очиқдан-очиқ «Биз маҳаллийчиликка, гуруҳбозликка чек қўйишимиз зарур. Бундай нарсаларни орамиздан кўтариб ташлашимиз керак. Бу ишимизга халақит беради. Дунёда ўзбек миллати битта. У хоразмликми, фарғоналикми, сурхондарёликми, фарқи йўқ — ўзбекдир», деб айтди. Миллий мустақиллик даврида одамлар ҳаёти, онги, психология, руҳида, тафаккурида кескин ўзгаришлар юз бермоқда. Ахир яқиндагина капитализм, бойлик, хусусий мулкни шафқатсизларча қоралаб, одамлардаги шахсий ташаббус, ишбилармонлик ва кашфиёт, изланишга бўлган иштиёқни тўсиб келар эдик. Шу коммунистик мафкура таъсирида вояга етганларнинг тафаккури ва психологиясини ўзгартириш мушкул нарса. Шу ўзгаришлар қийинчилик билан бўлса-да содир бўлмоқда. Ислом Каримов таъкидлаб айтдики, «Одамларимиз янги шароитларда ишлаш тажрибасига эга бўла бошладилар. Кўпчилик раҳбарлар ва оддий одамларнинг табиати, психологияси ўзгарди. Бугун дадил айтиш мумкинки, республика, вилоят ва ишлаб чиқариш даражасида ислоҳатчилар командаси, эътиқоди бир, маслакдош кишилар командаси шакллана бошлади. Бир йўналишда, ҳамжиҳат бўлиб, умумий мақсад дастурига амал қилган ҳолда ишлайдиган кишилар командаси пайдо бўлди. Бу инсонлар учун давлат манфаатлари, иш манфаатлари, халқ манфаатлари ҳамма нарсадан ҳам устунроқдир». Бундан кўринадики, бугунги қайноқ ҳаётимизда барча ижобий жараёнлар, ўзгаришлар ва халқимиз камолатига, жамиятимиз ривожига ғов бўлган барча кучлар ва тафаккурдаги ўзгаришлар ўз бадиий аксини топиши керак. Президентимизнинг «миллатни бирлаштиришга халақит берадиган нарсалардан озод бўлишимиз керак», деган гаплари ижодкорлар учун бир топшириқ, муҳим вазифадир.

Реалистик метод воқеликнинг ҳамма томонига, айтайлик, ижтимоий, сиёсий, иқтисодий, ахлоқий ва маънавий томонларига эътибор беришни ҳам, инсон руҳий дунёсини, онг оқими жараёнини чуқур таҳлил этишни ҳам тақозо этади. Ҳаёт қонунларини бузмасдан таҳлил этиш, воқеликдаги инсон ва жамият учун зарур ҳодисаларни акс эттиришни талаб қилади. Ўткир танқидий руҳ ҳам, ҳаётбахшлик — оптимизм ҳам, романтика ҳам унинг табиий ва қонуний фазилатидир. У инсоннинг психологик оламига қанчалик чуқур киришга уринса, кенг кўламликка, умумжаҳонийлик, умуминсонийликка ва фаол гуманизмга шунчалик собитқадамлик билан эришади. Ҳаёт ҳақиқатини ифодалаш учун ва инсоннинг кимлигини кўрсатишда бу метод ижодкорга афсона, мифлар, рамзлар, умуман ҳар хил шартли воситалардан фойдаланиш имконини беради. У инсониятнинг асрлар давомида қўлга киритган бадиий тафаккур ютуқлари ва тажрибаларига суянади. Ҳамма гап ижодкорнинг реализм имкониятларидан фойдалана билишида ва унинг янги-янги қирраларини оча олишидадир. Бундай ишни фақат ва фақат таланти бор ижодкоргина амалга ошириши мумкин. Сўнгра бадиий асарга нур берадиган, оҳанрабо берадиган нарса — бу орзу-армондир, идеалдир. Шу буюк орзу-армонларгина инсонни яратишга, яшаш, олдинга, келажакка чорлайди, қийинчиликларни енгиб ўтишга ва иллатларга, ҳар хил ғовларга қарши кескин курашишга отлантиради, одамларни бирлаштиради, руҳини кўтаради. Идеалсиз — орзусиз адабиёт ривожланмайди, камол топмайди. Орзу учун кураш инсониятнинг келажаги учун кураш демакдир, етук, баркамол инсон, фозил жамият учун кураш демакдир.

С. МАМАЖОНОВ

БУГУН ВА ИСТИҚБОЛ

БАЙРАМ МУБОРАК!

Саёҳат-танишув

ОРЗУЛАР ҚАЕРДАН БОШЛАНАДИ?

«Болалар бадиий ижодиёти Республика маркази»дан лавҳа

Инсон умри орзуларга энг бой бўлган БОЛАЛИК деган фаслдан бошланади. Шу, узоқ йиллардан сўнг лаҳзадек туюладиган даврдан узилмаган, дунёни маломатларга тўлдирган неча армонлар билан давом этади умр. Армон бўлса-да, ўша беғуборлик боис ширин хотира қолади. Болалигимда катталар, биз кўрмаган бахтни болаларимиз кўришсин, деб кўп айтишарди. Энди билсам, бу орзулар бошланган фасл инсон ёдини бир зум ҳам тарк этмай, кўнгилни мудом кенгликларга чорлашининг фалсафаси экан.

Пойтахтимиздаги «Болалар бадиий ижодиёти Республика маркази» биноси фойесидаги суратларни томоша қилиб, кўнглимдан шу ўйлар ўтди. Ҳа, бу суратларга қараб дил яйрайди, чунки улар минглаб ушалмаган майлларни ўз беғуборлиги билан енгиб, кўкка бўйи чўзган болалик қасридан туриб солинган. Бунда ҳамма нарса шунга дахлдор: кулоллик, мисгарлик, ёғоч ўймакорлиги ишлари, зардўзлик, ҳайкалтарошлик... ҳаммасида болаларча соф меҳр, иштиёқ акс этади.

Билмаган одам бу ерга келиб қолса, шубҳасиз, ўзини болалар музейидаман, деб ҳис қилади. Билган одам миясига ушбу асарлардан болалар санъат музейи ташкил қилиш ҳақидаги фикр келади. Ушбу бадиий ва халқ амалий санъати ижодкорлари билан танишишдан олдин, Марказ фаолиятига эътибор бериш лозим кўринди бизга. Зеро, бу ерда жам бўладиган ҳамма иқтидорли болалар дастлаб улар назарига тушган.

x x x

Шаҳарнинг Д. Кунаев номидаги кўчасидаги ўтган аср ёдгорлиги бўлган бинонинг (25-уй) «Болалар бадиий ижодиёти Республика маркази»га берилганига олти йил бўлаяпти. Марказ узлуксиз даволанадиган сиҳатгоҳлар, махсус меҳрибонлик уйлари ҳамда кам таъминланган оилаларнинг иқтидорли фарзандларини санъатга жалб қилиш, қобилиятларини ўстириш, қолаверса, бадиий ва халқ амалий санъати давомчилари қилиб етказиш мақсадида шу бинода ташкил қилинган. Бу иш Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамаси Фармони ва Маданият ишлари вазирлигининг буйруғи асосида бўлди.

Ўша йили Марказ қошида нафис санъат, ҳайкалтарошлик, кулолчилик, ёғоч ўймакорлиги каби жами олти студия, 6 ёшдан 16 ёшгача бўлган 60 нафар болалар ва ўсмирларни қабул қилди. Ўтган йилларнинг ҳар бири Марказ тарихида қувончли саналарга бой.

Дастлаб Республика мусаввирлар уюшмаси билан ҳамкорликда Ўзбекистон рассомлари Р. Чориев, А. Бойматов, Р. Аҳмедов, В. Петров, мусаввирлар И. Ҳайдаров, Ш. Бойбулатов, халқ амалий санъати усталари Ч. Содиқов, О. Файзуллаев, З. Боситхоновларнинг кўргазмалари ва улар билан учрашувлар ўтказилди.

«ХХ аср болаларимиз» шиори остида болалар уйларида, мактаб-интернатларда тарбияланувчилар уюшмаси ва Халқ таълими вазирлиги билан биргаликда ўтказилган кўргазмада Хоразм, Сурхондарё, Қашқадарё, Фарғона вилоятлари, Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятдаги болалар уйларида тарбияланаётган етим болалар ўз ижодлари билан қатнашиб, Республика Маданият ишлари вазирлигининг мукофотлари билан тақдирландилар.

Хорижда, Эквадор, Ҳиндистон, Белгия, АҚШ, Покистонда ўтказилган Халқаро болалар кўргазмаларига юборилган асарларга берилган баҳолар, тақдим этилган совғалар Марказ фаолияти ҳақидаги тасаввуримизни кенгайтиради.

Бундан ташқари, айни кунларда юртимизнинг уч воҳаси: Бухоро, Самарқанд ҳамда Термизда марказнинг бўлимлари ишлаб турибди.

Бундай ишларнинг ҳаммаси Марказ раҳбари, Республика маданий-маърифий ишлар аълочиси, халқ таълими фидойиси Санобар Шодиева ташаббуси билан амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон халқ рассоми Р. Чориев, профессор А. Бойматов, Республикада хизмат кўрсатган маданият ходими О. Файзуллаев, халқ усталари З. Боситхонов, Ш. Низомовлар Марказ ташкил қилингандан буён студиялар қатнашчиларидан ўз тажриба ва маслаҳатларини аямай келмоқдалар.

— Бу ерда ишлайдиган инсон фақат санъаткор бўлибгина қолмай, педагог ҳам бўлиши керак, — дейди Марказ раҳбарининг ижодий ишлар бўйича муовини Эсонбой ака Ўринов. " Шароитимиз шуни тақозо қилади.

Марказнинг эътиборли томони биринчидан турли ногирон ва етим болалар билан ишлаши бўлса, иккинчидан студияларда яратилган имкониятлардир. Бу ерда студия деб аталганининг боиси, бизда оддий, фақат ҳунар ўргатадиган тўгарак эмас, ўрганган ҳунари тўғрисида гувоҳнома ҳам берилади. Бугунгача юзлаб болалар шу каби гувоҳнома, олий ва ўрта махсус ўқув юртларига йўлланмалар олишга муваффақ бўлишди.

Республикамизда бўлиб ўтадиган турли халқ сайилларида, Наврўз, Мустақиллик байрамлари, Халқаро болаларни ҳимоя қилиш куни тантаналарида Марказ болалари ижодидан кўргазмалар ташкил қилиниб келинмоқда.

Бултур Наврўз байрамида ажойиб бир ўйин ўтказилди. Алишер Навоий театри майдонида болаларнинг турли амалий ва бадиий ижодидан намуналар ташкил қилинди. Кўргазмалар ёнида сурат чизишга мослаштирилган тахта, курси, оппоқ қоғоз ва бўёқлар. Барча бу томонга ажабланиб қараб қўяди. Ниҳоят, мақсад эълон қилинди: истаган бола шу шароитда ўзи хоҳлаган мавзуда сурат чизсин. Мавзулар бўйича маслаҳат берилади. Энг яхши суратларни «Болалар бадиий ижодиёти Республика маркази»нинг совғалари кутмоқда!

Бу тадбир орқали болалар орасидан қанчалаб истеъдод соҳиблари кашф этилди. Ўнлаб маҳаллий ва меҳмон ўсмирларга эсдалик совғалар топширилди. Суратлар эса исм-шариф, манзил, вақт битилган дастхатда Марказ кўргазмалари сафига қўшилди. Улар ҳозир ҳам сақланмоқда, бундан кўп йиллар кейин ҳам сақланади.

Марказда бўлиб ўтадиган ҳеч бир тадбир эътибордан четда қолмайди. Қизил Яримой жамияти, Болалар фонди, Камолот, Наврўз, Амир Темур жамғармалари, Мирobод тумани ҳокимлиги ва Халқ таълими вазирлиги қошидаги ўқув методик маркази керак бўлганда ўз маслаҳат ва ёрдамларини аямайдилар.

x x x

Деворга осиғлик суратлар остига қалб ва орзулар соҳибларининг исм-шарифи битилган: Комила Бобомуродова, Люба Бакунина, Зиёда Ҳасанова, Диана Вединикова... Буларнинг барчаси махсус мактаб-интернат тарбияланувчилари, Меҳрибонлик уйлари болаларининг ижоди. Бу суратлар катта-катта мусаввирлар назаридан ўтган.

Мурғак ўсмирлар тасаввурида инсонни ҳайратга соладиган воқеа жуда кам учрайди. Бунда ҳам бизнинг эътирофимиз билан етукликка йўлланма олмайди ҳеч ким. Ҳурматимизни қозонаётган нарса тиришқоқлик, кучли интилиш ва яширин мақсад мавжудлиги. Бунда ҳар кўнгилнинг ўз ранги мавжуд, ўзи кашф этаётган буёғи бор.

Кўнгил... неларгадир талпинаётган кўнгил... илк изтиробларга, кўникишлар, изҳор эҳтиёжлари, тўлишиб бораётган орзулар...

Яхшиси, ўзингиз бир келинг. Ҳам мурғак кўнгилларни зиёрат этасиз, ҳам кўзингиз билан кўриб хурсанд бўласиз.

Б. ПИРНАФАСОВ,
«МТ» мухбири

ИСТИҚЛОЛ ШАРОФАТИ

Боши биринчи бетда

Халқимиз азалдан илм-маърифатни шарафлаган. Асрлар давомида авлодлар хотирига бутун умр давомида илм ўрганиш зарурлиги сингдириб келинган. Дарҳақиқат илм ўрганмоқ ҳар бир киши учун камолот сари йўл очади, жамият тараққиётига замин яратади.

Ўзбекистон мустақиллигининг беш йиллиги давомида республика илмий муассасаларида анча ўзгаришлар содир бўлди. Илм аҳли ўтиш даврининг қийинчиликларига қарамай илм-фан тараққиётига ўз ҳиссаларини қўшиб, дадил бормоқдалар.

Беруний номидаги Ўзбекистон давлат мукофотига тақдим этилган илмий ишларнинг сони бир неча ўнлаб ҳисобланади. Қайси бир ишга бу мукофот насиб бўлганидан қатъий назар, мукофотга муносиб шу ишларнинг вужудга келиши республикамиз олимларининг фанга садоқат билан хизмат қилаётганлари, бу соҳада сезиларли натижаларга эришаётганларини кўрсатади.

Ҳозир Ўзбекистон Фан ва техника давлат қўмитаси ва Ўзбекистон Фанлар Академиясида фундаментал илмий тадқиқотларни ривожлантиришга алоҳида аҳамият берилмоқда. Бу соҳадаги изланишларни рағбатлантириш чоралари кўрилмоқда. Бу ҳол республикамизда чуқур ва мазмундор илмий тадқиқотларнинг вужудга келишига сабаб бўлмоғи аён.

Миллий тикланиш демократик партияси илм аҳлининг фаолияти республикамизнинг порлоқ истиқболи учун хизмат қилишини таъминлаш йўлидан боради. Янги илмий кашфиётлар, самарали илмий маҳсуллар яратиш учун илмий жамоатчиликни рағбатлантира боради. Илмий мутахассисларнинг янги авлодини етиштириш ва тарбиялаш мавқеида қойим туради.

Ўзбекистон олий таълим юксак даражада ривож топган мамлакатдир. Ўзбекистон мустақиллиги даврида республикада университетлар тармоғи кенгайди. Вилоятларда ташкил топган янги университетлар маҳаллий минтақаларда илм-маърифатни тараққий этдириш ва ёйиш, илмий-маърифий ва маданий муҳитни бойитиш, уни сермазмун этишда катта ўрин тутадилар. Олий мактаб юксак малакали кадрлар тайёрлашнинг асосий манбаъидир. Мустақиллик шароити Ўзбекистон Олий мактабларида ислоҳотларни амалга оширмоқ учун замин тайёрлади, унга кенг имкониятлар туғдирди. Эндиги вазифа шундан иборатки, олий мактаб эшиклари олий ихтисос олмоққа ҳозир ва қобил ёшлар учун кенг очиқ бўлсин; Олий ўқув юртларимиз давримизнинг шон-шарафи бўладиган янги берунийлар, ибн синолар, улуғбекларни етиштириб чиқарсин.

Миллий тикланиш демократик партияси ана шу истакларнинг амалга ошмоғи учун курашади. У Ўзбекистонда олий таълимнинг янада юксалмоғи учун хизмат қиладиган барча тадбирларда фаол иштирок этади.

Мустақиллик байрами республика мактабларида янги ўқув йилининг бошланиши билан бир вақтга тўғри келади.

Мамлакатнинг маънавий ҳаётида маориф ва ўқитувчининг тутган ўрни ғоят муҳимдир.

Ўзбекистон мустақиллиги мактаб, халқ таълими олдига янги улкан вазифалар қўйди.

Республикамизнинг XXI асрдаги келажаги ҳозир мактабларда таълим олаётган авлод қўлидадир. Ана шу авлодни ўз Ватанининг содиқ фарзандлари қилиб тарбиялаш мактаб ва маориф аҳли зиммасига юкланган. Мактаб бошланғич синфлардан бошланади. Шунинг учун бошланғич таълим мукаммал ва юксак даражада уюштирилмоғи керак. Ёш авлод онгига Ватанга муҳаббат руҳини сингдириш, Ватан манфаатлари, ўз севикли халқининг бахтиёр ҳаётини таъминлаш, унинг шону шавкатини янада ошириш учун фидойилик билан хизмат қилмоққа тайёрлик сезгисини тарбиялаш бошланғич синфлардан бошланади. Боладикда олган тарбия ва таъсир эса бир умр сақланади.

Мактабдаги бош фигура ўқитувчидир. Ўқитувчи жамъиятнинг диққат марказида турган бир зотдир. Ҳар бир жамъият аъзоси ўз жигарбанди — боласини ўқитувчи қўлига ишониб топширади. Ўқитувчи элнинг ана шу ишончига муносиб бўлмоғи керак. Айни замонда жамият ҳам ўз келажагини яратувчи авлодни тарбиялаб етиштираётган зотга лозим эъзоз ва эътибор кўрсатмоғи шарт.

Тарбиянинг яна бир воситаси китобдир. Болаликдан китобни севган киши бир умр ундан ажралмайди. Китоб ҳам билим, ҳам тарбия беради. XIX аср шоираси Дилшод Барно китобни таърифлаб бундай деб ёзган эди:

Энг яқин дўсти азиз, ҳамдарду дармондур
китоб
Ҳамдамим, ҳамсуҳбатиму ҳам қадрдондур
китоб
Менга илм ўргатгучи устоз билимдондур китоб
Дил ғуборин аритгувчи ғамхору жонондур китоб
Танда жоним хизматига рагдаги қондур китоб.

Миллий тикланиш демократик партияси маориф ва ўқитувчига, китобга, билимдонликка оид барча ишларнинг фаол иштирокчисидир.

Мустақиллигимиз фақат беш ёшга тўлди. Аммо ўтган беш йил давомида қилинган ишлар ўз мазмунига кўра ғоят улкандир. Нурли келажакни қурмоқ учун мустақиллик шароити энг муҳим, зарурий омилдир. Ўтган беш йил тажрибаси шундан далолат бериб турибди.

Истиқлолимизни тобора мустаҳкамлайлик. Фидойи меҳнатимиз билан ёрқин истиқболимизни яратайлик.

Азиз ҚАЮМОВ

МАКТУБЛАР

ЎЗГАРИШЛАРДА — КЕЛАЖАК

Ўзбекистон. Беш ёши асрларга тенг Ўзбекистон! Қисқагина давр ичида бизни жаҳон таниди, эътироф этди, мустақиллигимизни, ҳар қандай жабр-зулмлардан холи, озод юрт эканимизни бутун дунё тан олди.

Ҳозирги кунда юртимиз улуғ қурилишлар майдони. Ҳа, биз ўз миллий ҳаётимизни ўз қўлимиз билан қурмоқдамиз.

Истиқлол қуёши бошимиз узра балқиб нур сочаётганига мана беш йил тўлаяпти. Бироқ давраларда, гурунгларда озчилик бўлган айрим кимсаларнинг минғир-минғирини эшитиб қоламан. Мусичадек беозор кўринган кимса, «Мустақиллик нима берди ўзи?» ёки «Алоҳида бўлдик. Лекин нега етишмовчилик, қийинчиликлар камаймаяпти?» — деб нолийди.

Мен сиёсатчи эмасман, оддий қаламкашман. Икки оғиз гапим шуки, мустақиллик энг аввало, ўзлигимизни қайтариб берди! Аллоҳ таологa беҳад ҳамду санолар бўлсинким, бугун Ўзбекистон деган юртни бутун жаҳон билади. Дунёда байроғимиз ҳилпираб турибди. Мана шунинг ўзи буюк бахт эмасми? Шунинг ўзи фахр-ифтихор, ғурур эмасми?

Мустақилликкина Амир Темурдек улуғ бир зотнинг муборак номини тиклаб берди. Туркистондек буюк бир давлатни барпо этган соҳибқирон адолатда, диёнатда тенги йўқ инсон ҳисобланган. Буюк бобомизнинг руҳи ҳар бир ишимизда мададкор бўлиб турибдир.

Боболардан қолган меҳр-шафқат, мурувват ҳислари қалбларда уйғонмоқда. Етим-есирларга, қаровсиз қолганларга ёрдам кўрсатилмоқда, тирикчилик ўтказишда қийналаётганларга мадад қўли чўзилмоқда. Бу ҳам мустақилликнинг шарофати эмасми?

Истиқлол бизга тинчлик ато этди. Тинчлик-дунёда ҳамма нарсадан азиз ва мўътабар.

Америка Қўшма Штатлари мустақилликдан сўнг, икки юз йилдан ортиқроқ вақт ўтгандан кейин, ҳозирги даражага етибди. Бизнинг мустақиллигимизга эса эндигина беш йил тўляпти-ку. Қайси киши югуриб томга чиқибди! Томга нарвондан аста-секин қадам-бақадам чиқилади. Инсонга парвардигор қаноатни ато этган. Сабр таги олтин деб бежизга айтишмаган.

Юртбошимиз муҳтарам И. Каримов Ўзбекистон истиқлолини эълон қилган вақтдан кўп ўтмай, мамлакатни юксалтиришнинг беш тамойилини ишлаб чиқди. Ўзбекистон тараққиётнинг ўзига хос йўлидан боришини дунёга маълум қилди. Республикамизнинг бирор-бир мамлакатга иқтисодий қарам бўлиб қолишини сира истамайди. Акс ҳолда юрт бойликларини талаш учун вақтинча иқтисодий ёрдам берадиган ҳомий дарров топилади.

Ҳа, Ўзбекистон бепоён қурилиш майдонини эслатади. Тошкент Шарқнинг чинакам гўзал шаҳарларидан бирига айланмоқда. Истиқлол самараларини санаб охирига етиб бўлармикан? Бозор иқтисодиёти кўз очиб-юмгунча фаровонликни таъминлайди, дейиш хомхаёл бўлур эди. Унинг ўз қонун-қоидалари бор. Вақти келадики, ҳамма нарса сероб бўлади.

Ўзбекистон тупроғи ўз халқининг бой-бадавлат ҳаёт кечиришини таъминлашга қодир. Аллоҳ таоло пешонаси кенг, толейи баланд ўзбек халқига бу юрт, бу тупроқ, бу табиатни ато этган.

Ўзгаришларга разм солинг. Улардан келажакнинг жозибали манзараси яққол кўзга ташланмоқда. Ҳаракатда истиқлол мўъжизалари яралмоқда.

Дилшод ҚЎЛДОШЕВ

Каттақўрғон

БАҒРИ КЕНГНИНГ ДЎСТИ КЎП

Худога шукрлар бўлсинким, мана, юртимиз мустақилликнинг бешинчи йилига қадам қўйди. Жумҳуриятимизнинг ҳамма бурчакларида бу улуғ байрам шодиёналарига астойдил тайёргарлик кўрилмоқда. Келажак сари дадил қадам ташлаётган давлатимизга бутун дунёда ҳам эътибор ортиб бормоқда. Президентимиз айтганидай, халқимизнинг бағри кенг. Эртаги кунга ишончи қатъий. Буни юртимизга турли соҳаларда ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиш учун келаётган чет элларнинг ишбилармонлари, мутахассислари, бизнес намоёндалари ҳам яхши сезиб турибди. Биз байрам арафасида ана шундай хорижий ҳамкорлик тармоқлардан бири бўлмиш «ТИКА» (Турк Халқаро Ҳамкорлик ва Тараққиёт агентлиги) агентлигида бўлиб шунга гувоҳ бўлдик.

«ТИКА» халқаро ҳамкорлик ва тараққиётга хизмат қилиш мақсадларида Туркияда 1992 йил 24 январда тузилган. У мустақил жамоат ташкилоти бўлиб, айни пайтда Туркия Республикаси давлат қурилишининг узвий бир шаҳобчаси.

USAID (Америка), GTZ (Олмония), CIDA (Канада), JAICA (Япония), SIDA (Швецария) ва бошқа ташкилотлар каби «ТИКА»нинг асосий мақсади турли мамлакатлар билан иқтисодий, ижтимоий, тижорий, техникавий ва таълим соҳаларида лойиҳалар ва махсус режалар асосида яқиндан ҳамкорлик қилишдир.

«ТИКА» мана шу кенг, муҳим соҳаларда ҳамкорлик қилаётган мамлакат билан унинг узоқ давом этувчи манфаатларини кўзлаб иш юритади.

«ТИКА» ўз фаолияти доирасига эҳтиёжга кўра маслаҳатчи ва экспертлар юбориш, микропланлар ва секторлар учун лойиҳалар тайёрлаш, уларни тадбиқ қилинишида кўмаклашиш, молиявий ёрдам кўрсатиш, шериклар орасида алоқа ўрнатиш, махсус ўқув курсларини ташкил қилиш, ички ва ташқи савдони ривожлантириш имкониятларини яратиш каби масалаларни қамраб олади. Кенг йўналишдаги бундай ишларни амалга оширишда «ТИКА» Америка, Канада, Олмония, Франсия, Италия, Австралия, Исроил каби давлатлар билан яқин ҳамкорлик қилади.

Айни чоқда «ТИКА» иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш, хусусийлаштириш, кичик ва ўрта корхоналарни барпо қилиш, банкчилик тизимини ривожлантириш, хусусий секторнинг иқтисодий муаммоларини ҳал қилиш, инфраструктура равнақи, энергетика таъминоти, фан, техника заҳираларидан унумли фойдаланиш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари, агросаноат ва озиқ-овқат маҳсулотларини тарқатишни кенгайтириш, атроф-муҳитни соғломлаштириш бўйича ҳам лойиҳаларни амалга оширади.

«ТИКА» яқинда Ўзбекистон, Туркманистон, Қирғизистон, Тожикистон, Озарбойжон, Грузия, Молдова, Албания, Боснияда «Программаларни Мувофиқлаштириш Офислари»ни очди.

«ТИКА» Ўзбекистон билан самарали ҳамкорлик сари умидли қадам ташлади.

«ТИКА» ходимлари бизни ўз фаолият йўналишлари билан бажонидил таништиришди. Сўнг хайрлашар эканмиз, чин дилдан шундай тилак билдиришди:

— «Биз ўзбек халқини, бутун Ўзбекистонни истиқлол байрами билан чин юракдан муборакбод этамиз. Осмонингизда порлаб турган қуёш ҳеч қачон қораймасин. Одимингиз ҳамма вақт шаҳдам бўлсин. Халқингиз нурли, иймонли халқ. Аллоҳнинг ўзи барча улуғ ишларингизда сизларга мадад берсин».

Ҳ. ҚУТБИДДИНОВ

ИСТИҚЛОЛ СИЗГА МАНГУ ЁР БЎЛСИН!

«САОДАТ» ЖУРНАЛИ — МЕҲМОНИМИЗ

БАЙРАМ МУБОРАК!

ЎЗБЕКИСТОН ХОТИН-ҚИЗЛАРИ ЖУРНАЛИНИНГ МУСТАҚИЛЛИКНИНГ БЕШ ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН СОНИ ЧИҚДИ

Президент Ислом Каримовнинг улкан саъй-ҳаракатлари билан Ўзбекистонда озодлик кишиси шаклланмоқда. Ростдан ҳам, озодлик кишиси шу улуғ заминда изланиши, меҳнат билан ўзини кунба-кун, соатма-соат қайта яратмоқда. Ўзбек аёли ҳаёти, тақдири, шахсида бу жараён қандай кечаётир? «Саодат»нинг янги байрам сони ҳам шу муҳим саволга жавоб беришга интилади. Журналдаги ҳазрат соҳибқирон Амир Темурнинг адолатли сиёсати ҳамда Бибихоним ҳақидаги ҳақиқат, хаёл аралаш мақолалардан тортиб шеър, ҳикоялар, рўзғорда асқотадиган ихчам маслаҳатларгача катта мақсадга — ўзликни ахтариш, топишга хизмат қилади.

Мавлон РАҲМОНОВ: БУХОРОИ ШАРИФ ҲАҚИДА СЎЗ

Бухорои шариф 2500 йиллик таваллуд тўйига қандай ҳозирланмоқда? Мухбиримиз саволига Бухоро вилояти ҳокими, Ўзбекистон Олий Мажлиси депутати Мавлон Раҳимович РАҲМОНОВ шундай жавоб берадилар:

Аслида она деб меҳр қўйганимиз, ота деб паноҳ тиланганимиз, суянганимиз, сиғинганимиз Ватанимизнинг ҳар бир қаричи биз учун жон қадар азиз. Гиё битмас қақроқ чўлми, дарёлари шовуллаб ётган водийми ё миноралари қуёш билан сўз сўзлашган шаҳарларми — барибир ҳаммасининг исми Ватан — минг бир меҳр томирларида тўппа-тўғри юракка туташади.

Аммо Бухорои шариф... Дунё харитасида шариф сифатида тан олинган шаҳарлар бармоқ билан санарли — Қуддуси шариф, Шоми шариф, Бағдоди шариф... ҳатто, Тангри тарафидан инсониятга йўлланган ҳаёт дастур ила аъмолларининг ҳаммаси ҳам шариф аталмайди. Ёлғиз Қуръони шарифга лойиқ бўлган бу муборак сифат. Бухоронинг илми ва амалини билган аҳли фозил унга ҳам шариф номини берганлар ва адашмаганлар.

Ҳа, Бухорони ёлғиз бизнинг аждодларимиз эмас, ҳамма замонларда ҳамма билган. Шунинг учун кимдир илм ташналигида, кимдир ҳунар иштиёқида, кимдир зар илинжида Бухорога интилган. Кўпларга орзу бу шаҳарнинг 12 та дарвозаси бўлган. Қадим туркийларга хос кенг қалб, иссиқ меҳр билан меҳмонларни қаршилаган. Бағридан етти иқлимга илми дониш, фазлу камол, касбу ҳунар, зару зевар берган.

Мукаммалликнинг, яхшилик, гўзалликнинг қисмати доим машаққатли бўлади. Бухоро ҳам бундан мустасно эмас. Содиқ фарзандлари уни сайқаллади, унинг саҳадларига қалбини тикди.

Бухоро асримизнинг бошида қонга ғарқ қилинди. Муаззам минорлари тўпга тутилди, масжиду мадрасалар омборхоналарга айлантирилди, саждагоҳларимиз топталди... Аммо ҳақиқат шу эканки, мукаммалликни кемтиш мумкину, йўқ қилмоқ осон эмас экан. У минг илдизли дарахтдай бир жойини кесса, яна бўлак жойдан кўклаб, кўкариб келаверар экан. Она Ватан мустақиллиги Бухоромизга ана шундай кўкариш, кўклаш бахтини, қайта бунёд бўлиш саодатини берди.

ЮНЕСКОнинг 1995 йил кузида Парижда ўтган XXVIII сессиясида Бухоро шаҳрининг 2500 йиллигини дунё кўламида кенг нишонлаш ҳақида расмий қарор қабул қилинди. Бу қарор бизнинг ич-ичимизда йиллаб йиғилган истакларимизни юзага чиқаришга имкон берди. Президентимиз, ҳукуматимиз бошчилигида Бухорои шарифнинг қадим довруғи, қадим суврати, шуҳратини, сийратини тиклашга астойдил бел боғлаганмиз. Қадим марказимиз эски Шаҳристонда жойлашган ноёб тарихий обидаларнинг қайта таъмирлаш ишларининг аниқ дастур-амали қўлимизда — ободонлаштириш, сайқаллаш 2000 йилгача давом этади. Яна биз Бухоромизда 2500 йиллик байрам шодиёналарига атаб халқаро илмий конференсия ўтказиш тадоригини кўряпмиз. Бухоро тарихига оид тарихий асарларни чоп этиш, видео ва телефилмлар яратиш — умумий тараддудимизнинг асосий қисми.

Тарихлардан маълумки, Бухоро шаҳрининг номи суғдча «буғ» (буғ — Тангри) «оро» (сайқал) сўзлари бирикмаси ҳосиласидир. Демак, шаҳримизнинг номида Тангри азалдан уни ярлақаганига, унга оро, сайқал берганига ишорадир. Шунинг учун уни Исломдан олдин зебу зийнат шаҳри, Ислом даврида эса Фоҳира деб аташган. Бухоро қадим Шаҳристонда 40 гектарча ерни эгаллаган. Шаҳристон бир-бирини кесиб ўтувчи 2 та шоҳ кўча ва тўрт қисмга бўлинган. Кўчалар Бухорони дунёнинг тўрт тарафига қараган дарвозалар билан туташтирган.

Хайрия ишлари билан мусулмон дунёсига машҳур бўлган Оғахон 1977 йилда энг яхши шаҳарсозлик архитектураси, қадимги ёдгорликларни асраб қолиш бўйича ўзининг махсус жамғармаси мукофотини таъсис этди. Бу мукофотга жаҳоннинг 12 та улкан шаҳарлари ўз кўрки, ўзига хосликларига ишониб талабгор бўлдилар. Оғахон соврини Индонезияда дунёнинг 120 ортиқ давлатлари вакиллари иштирокида Бухорога топширилди. Бу тасодиф эмас. Бу бизнинг ихлосимиз, интилишимиз бўйининг кўрина бошлаганидан битта хуш даракдир. Бу бизнинг ободонлаштириш, таъмирлаш дастуриламалимизнинг илк варақларидир. Бугун Арк майдони, 1—11-111 савдо жойлари, Улуғбек мадрасаси, Пойи Калон, Лаби Ҳовуз, Масжиди Калон, Қўшмадраса каби машҳур ёдгорликларимиз таъмири охирламоқда. Юбилей кунига қадар 12 та янги иншоот қуриш режамизда. Амир Темур, Файзулла Хўжаев, Фитрат номидаги хиёбонларни барпо этиш, «Спартак» ўйингоҳи, «Фоҳира» меҳмонхонасини бунёд этиш ишлари бошланган.

Шоҳруҳ каналида дренажлар қуриш, Сомонийлар истироҳат боғи ён-атрофини сайқаллаш, Чор Минор ансамбли атрофи ер ости сувлари сатҳини пасайтириш ҳам навбатдаги амалларимиз сирасида. Шаҳарда троллейбус қатнови — Бухоро-моҳи Хоса — учинчи навбатини ҳам ишга туширишга ҳозирлик бор. Варахша шаҳри яқинидаги Қизбиби тарихий ёдгорликлари Бухоро тарихининг қизиқиб ўқиладиган саҳифасидир. Унга кўп ривояту ҳақиқатлар кўмилган. Шунинг учун бўлса керак, «Қизбиби» бугун ҳам аёллар зиёратгоҳи. Бу зиёратгоҳда ҳам айни кунда таъмирлаш ишлари қизғин. Бу саводли ишлар эл-элатнинг мададисиз бўлмайди, албатта. Сарф-харажатларимиз учун махсус ҳисоб рақами очганмиз. Вилоятимиздаги корхоналар, ташкилотлар, қалбида «мен Бухороданман» деган жонбахш туйғуси бор ҳар киши бу хайрли ишга ўз улушини қўшмоқда.

«Ҳеч ким туғилганда миллат ва Ватан танламайди. Аммо киндик қони тўкилган еримиз меҳру муҳаббатимиз илк нафас билан жисму-жонимизга киради. Биз умр бўйи шу меҳр билан яшаймиз, шу муҳаббатни улуғлаб, фарзандларимизга мерос қилиб қолдирамиз». Президентимизнинг бу сўзлари том маънода ҳақиқатдир. Таваллуд кунимиз баҳонасида бизнинг қилаётган ишларимиз аслида она Бухоро бунёдкорлари, унинг шону шуҳратини етти иқлимга ёйган улкан қалбли ота-боболаримиз руҳини шод этиш, улар олдидаги фарзандлик бурчимизни ўташдир. Ва яна болаларимизга ўзимиздан арзигулик мерос қолдиришдир. Ҳар таваллуд байрамида фарзандларимиз Туркистон Бухороси ва ўз Бухороларини кашф этсинлар. Замонда ва юракда кашфиётлар алангаси сўнмасин. Бизнинг чин истагимиз — шу.

Давр, қалб, қиёфа

СИЁСАТХОННИНГ СИЁСАТИ

Тушларинг чала қолади, ёстиқдан бош кўтарасан. Қисқа ором ҳорғинлигингни буткул енга олмаганлигини дарров сезасан. Пича мизғи, жонингни жабборга берганинг билан дунёнинг битмаси битиб, етмаси етиб кетадими, деб ширин шивирлайди бир хаёлинг, жонинг илигандек бўласан. Аммо яна бир хаёлингда гўдакнинг бўйидек келадиган ғўза қаторлари сувратланади. Саҳар юлдузлари кўз ёшларида чўмилиб, жунжиккан ғўзалар. Сен энди вужудингга ўша салқинликни туясан, увишасан, гўё сенсиз ўтган тунда ғўзаларингга бир нарса бўлгандек жонингга хавотир оралайди ва шу хавотир билан йўлга тушасан.

Пахтакорнинг ҳар кунги тонги ҳақидаги тасаввуримга Сиёсатхон опа эътироз билдирмади.

— Ростдан ҳам, ер жонли жисм. Меҳрингни ҳам, бепарволигингни ҳам сезади. Меҳнатингни аямасанг, ганжини очади. Ўзингни у ёқ бу ёққа ташласанг, қаттиқлиги тутади.

Сиёсатхон опа далада ўтган 19 йили, бу йилларнинг инжиқ баҳорлари, оловли ёзлари, серзаҳмат кузлари ҳақида ҳикоя қилади. Кўзлари чарақлаб, юзлари ловуллаб гапиради. Худди ишонган дўсти суянган опаси ёки синглиси ҳақида гапиргандек. Сўзларидаги ҳаяжон менга ҳам юқади. Демак, Чингиз оғамизнинг Тўлғаной қаҳрамонининг ер билан ҳасратлашгани, сирлашгани хаёл эмас, ҳақиқат экан-да. Демак, одамлар ерни ҳам ўзи хоҳлаб тақдир қилар экан-да.

— Акам нону насибанг шунда, шекилли деб қишлоқ хўжалиги институти остонасига етаклаб келганларида оилали, бола-чақали эдим. Сиртдан ўқидим, далада ишладим. Яхши-ёмон кунлар ўтди. Доим қишлоқ оқсоқолларига дастурхон ёзиб, дуоларини олиб ерга чигит сочдим. Ҳаром-хариш аралаштирмадим. Беҳуда, майда гапларга қизиқмадим... Вақтим ҳам бўлмади...

Пуштага бир дона чигит қадаб, икки қулоч қилиш, ўстириб ғўза гуллаганини, кўсак тукканини кўриш, пахта пишиб очилганига етишиш ҳар кимнинг орзуи бўлиши мумкин, лекин ихтиёрида эмас. Мана шу ушоққина аёл — юзларида йилнинг тўрт фаслининг изи бор аёл шу кунларда 102 гектар ерда деҳқончилик қилади. Бу майдоннинг ярми пахта, ярми буғдой. Бригадасида олтмишдан зиёд аъзо бор. Улар ҳаммаси бир бўлишиб, бир янгиликка қўл уришди. Аслида Хитой далаларида синалиб, Андижон пахтакорларининг диққатини тортган бу янгилик бугун фақат «Олтинкўл» тумани «Намуна» жамоа хўжалигидаги Сиёсатхон Абдуллаева бригадасида эмас, Фарғона водийсининг кўплаб хўжаликларида синовдан ўтказилмоқда.

— Биз буни чигит экишнинг андижонча усули деб номладик. Чигит пленка остига экилади.

Ўтган йили Сиёсатхон опа бригадасида 1 гектар ерга шу усулда чигит экилди. Бошқа ерлардан 35 сентнер, пленка остига экилган майдондан 54 сентнерга яқин пахта ҳосили кўтарилди. Сиёсатхон опа менга пленка остига экилган ғўзага кам сув, кам меҳнат сарфланиши, унинг тезпишарлиги, ҳосилдан эрта бўшаган майдонга кузги буғдой экишнинг фойдаси ҳақида худди талабага имтиҳон олди тушунтириш қилаётган билимдон домладек сўзладилар. Мен ҳам берилиб эшитгандек бўлдим. Аммо наҳотки, бу аёлнинг фикратида ер, пахтадан бўлак ҳеч нарса бўлмаса, деган ўй кечади хаёлимдан. Бизни деҳқон боқади. Бозорларимиз тўлиб-тошсагина бизнинг овозларимиз жаранглаб чиқади. Жўн айтганда, бўш қоп тик турмайди. Лекин аёл барибир аёл-да! У билан бешикларга осилган туморлар, қулоқларда ялтираган ойбалдоқлар, уйларга баҳор файзини берадиган гиламлар, борингки ўсма-хиналар ҳақида ҳам кўнглинг тўлиб гаплашишинг керак, дейман яна ўзимча.

— Мен кўчани ҳам, уйни ҳам баббаравар гуллатадиган аёлларни кам кўрганман. Барибир минг фидойи бўлсанг ҳам, имконинг чегараларини йиқитиб ўтиб кетолмайсан.

Йўқ, Сиёсатхон опанинг жавобидан қўрқиб кутганим юз бермади. Мен эрнинг ишини қилавериб аёллигини йўқотган аёлга рўпара келишдан қўрқаман. Унинг иши ҳар қанча олқишу таҳсинга сазовор бўлмасин, бизнинг фожиамиздек бўлиб туюлаверади. Рост, мен шижоат, шиддат тарафдориман. Куч-ғайрат, имконларни сўнгги заррасигача сарфлаш тарафдориман. Аммо Тангри ато этган аёллик меҳру муҳаббати, аёллик латофати, назокати, орзу-ҳавасини сарфламай ўзи билан олиб кетса армон эмасми? Ҳеч кимга раво кўрмайман бу қисматни.

— Бештагина фарзандим бор. Ҳаммаси олий маълумотли.

Сиёсатхон опа фарзандларининг исмини, касбини санайди. Қайнонасини, марҳум эрини, уларнинг рўзғордаги мададини эслайди. Тун ярмида хамир қориб, ер ёришмасдан тандир ёққанларини, ой ёруғида тоғора қуриб кир ювганларини, тиккан кўйлакчаларини гапиради.

Пахта тўғрисидаги суҳбатда отдаги чавандоздек, чақмоқдек кўринган аёл муҳаббатдан ийланган бир жонга — она, бекага айланади. Барибир, бу айтишга осон. Ҳар қандай вужуд доим оромга мойил бўлади. Руҳни юксакка олиб чиқиш учун вужудни озорларга бериш, бериб чидаш керак бўлади. Чидаганларга тўзим берсин. Ҳақ чидаганларники.

Мен Сиёсатхон опанинг бригадасидаги аёллар, уларга яратилган иш шароитлари, саломатликлари билан қизиқаман.

— Шийпонда тандиримизгача бор. Иссиқ нонлар ёпиб тушлик қиламиз. Тушликда ўсмалар қўямиз. Пахта ҳосилга кириб, меҳнати енгиллашгач, Ўш, Арслонбоб қилиб баҳаво жойларда бир-икки кун дам олиб келамиз. Дўхтирларимиз тез-тез келиб аҳволимиздан хабар олиб туради.

У қийинчиликларни ҳам яширмади. Ҳамма жойда бор муаммолар уларда ҳам бор экан. Аммо қишлоқлари азалдан обод бўлганлиги, меҳнатнинг кўзини билиб қўли узун яшаганликлари учун бугун ҳам машаққатлардан йўл топиб чиқиб кетишаётган экан.

— Яқинда вилоят бўйича семинар-кенгаш менинг даламда ўтказилди. Пленка остига экилган пахта ҳақида суҳбатлашдик. Далаларимизни кўришди. Ҳозирча бу усул ҳаммага маъқул. Агар бу янгилик ўзини оқласа, кейинги йилларда ҳамма майдонларда шундай экиш қиламиз.

Сиёсатхон Абдуллаеванинг экиш усули янгича бўлса ҳам, иш услуби эскича экан. Улар ҳали ҳам давлат ҳисобидаги жамоа хўжалигида ҳисобда туришар экан. Мен келажакда ерни хусусийлаштириш режалари бор-йўқлиги ҳақида сўрадим.

— Билмадим, кимга қанақаю менга бу ерлар бегона эмас. Ана Басимахон, Маҳбубахонлардан сўранг — фидойи деҳқонлар улар. Пахта илмининг пири, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган колхозчи Абдуғани Исҳоқовдан сўранг. Шу ерларни бегона дейишармикан.

—Ҳа, ёшлиги, саломатлигини ҳаржлаган, олов йилларини берган ерини одамзод ўзиники ҳисоблайди. Илоҳим, шу ҳисоблаганимиз рост бўлсин, Сиёсатхон опа. Биз ҳавас, орзу-умидимиз, ғайратимиз билан бобомерос еримизники, ер эса бизники бўлсин, ўртага бегона тушмасин.

Кутлибека РАҲИМБОЕВА

ЖАННАТ НАФАСЛИ ФАСЛ

(Ҳикоя)

Кўкдан битта-битталаб томчилаган қатралар эзиб ёққан ёмғирга айлангани каби, она қалбида йилт-йилт этган армон бутун борлиғини тўлдира бошлади. Демак, у авваллари — фарзандлари гўдаклигида бу исмсиз фаслнинг ё қадрига етмаган, ё ҳис этмаган. Қоронғи тунда ғойибнинг инояти билан ярақлаб очилган сўқирнинг кўзи бирдан ёрқин чироққа тушгани каби, Мунаввар бир-бирига эгизакдай ўхшаш, пойипиёда кечаётган йиллар, кунлар ичра бехосдан дунёга келмоқ ва кетмоқнинг асл маъносини гўё тушида топгану йўқотгандай эди.

Тўхта, ҳаётда ҳеч нарса беиз кетмайди. Балки, Мунаввар илгари боланинг қадрига етмагандир. Катта қизиниям, ўғлиниям бир ярим ёшга тўлганларидан боғчага топшириб, уй-ишхона-боғча ўртасида зувиллаб юраркан, хаёли фақат навбат кутиб ётган ишларига чирмашиб, кунлари чувалашиб кечаверарди. Ҳозир ҳарчанд эслашга уринмасин, ёдига тушмади: катта қизию ўғлининг илк қадами, дастлабки сўзлари қачон, қандай бошланганди?

Энди эса кичкинтойи қучоғида ухлаб қолса, соат-соатлар ўрнига ётқизмасдан, унга термулиб ўтиргиси келади. Дунёдаги энг гўзал, нафис, хушбўй гул ҳам қизгинанинг бир тола сочидек муаттару мунаввар эмас! Авваллари тонгдан то кун ботгунча дилида битта умид бўларди: болалари кўпроқ ухлашса ёки ҳархаша қилмай узоқроқ ўйнашса-ю, ўзи ишларини тинчитиб ола қолса. Балки, ўшанда Мунавварнинг қалбида бекадр қолиб кетган туйғулар йиллар ўтиши билан янгидан бош кўтарармиди... ёши қирққа яқинлашганда, бутун вужудини кутилмаган ҳиссиёт — чақалоқ соғинчи қамраб олди. Бировга айтсанг — кулади. Ҳеч ким билан маслаҳатлашиб ҳам ўтирмади. Эҳтимол, бу туйғуни унинг қалбига Аллоҳнинг ўзи солгандир, гўдаккинани берди...

Балким, катта қизию ўғлининг бўйлари чўзилиб, оналарининг қўлидан ишини, дилидан ташвишини енгиллата бошлаганларидан яшамоқнинг асл маъною мақсади, тенгсиз давлату қувончи фарзандлар эканлигини англай бошлаганидан туғилдими, бу илоҳий соғинч... Балки... э-э, нима аҳамияти бор?! Муҳими, мана шу илоҳий фасл унга насиб этди! Она бўлиб шу фаслни кутмай, яшамай, ҳис этмай яшаб ўтмоқ... э-воҳ... Яратганнинг аёл жисму руҳига омухта қилган беназир муруввати, мўъжизасини гуноҳларга талош этмоқ бўлмасмиди?

Бирдан бувисининг гапи ёдига тушди: «Болага ортиқ меҳр қўйманг. Аллоҳнинг қаҳри келади».

...Мунаввар эгилиб ингичка қошларини, майин сочларини ўпиб ухлаб ётган қизчасини беозор ўпти: «Ўзинг берган неъматинггаки қалбимизда шунчалар меҳр-муҳаббат уйғотдинг, ё Парвардигори олам, сенинг муҳаббатингга тараф йўқ. Мана шу саодатдан аёл зотини бебаҳра этма. Бебаҳра этмаганинг учун шукр, беадад шукр. Бу мунаввар неъматингни ўзинг бердинг. Ўзинг паноҳингда асра, ноумид этмагин, эгам».

Мунавварнинг дилидаги уммон кўзларига нурли халқалар бўлиб тўла бошлади.

Муҳтарама УЛУҒ МУҲАММАДХОН қизи

АМИР ТЕМУРНИНГ АҲЛИ АЁЛИ

1378 йил. Темур гўзал Туман оқога уйланади. Амир Туман оқодан қиз кўради. Бир-икки йилдан сўнг амир мўғул хонларининг бири Ҳизр Хўжанинг қизи Тавкал хонимга уйланади. Бу малика зоти улуғлиги туфайли юқори мавқега эга бўлиб, Сароймулкхонимдан кейин турувчи «Кичик хоним» даражасига эга бўлади. Одатда ҳар бир малика учун Самарқанд атрофида жаннатмонанд боғлар яратилган. Тавкал хоним учун амир Дилкушо боғини барпо қилдирган.

Соҳибқирон рафиқалари ҳақида манбаларда маълумотлар жуда оз. Асосий маликалардан ташқари амирнинг ихтиёрида кўплаб канизаклар ҳам бўлган. Темурнинг кичик ўғли Шоҳруҳ улардан бирининг ўғли эди.

Кастилия элчиси Клавихоннинг ёзишича, 1404 йили Амир Темур никоҳидаги маликалар саккизта бўлган. Чўлпон Мулк оқо тўлган ой ва оқшом пайтидаги қуёшдек гўзал эди. У Амирнинг тўқсонинчи йилларидаги ҳамма юришларида бирга бўлган. Амирнинг ўғил фарзандлари дунёга келгач, оналаридан ажратилиб, тарбия учун катта маликаларга топширилган. Чунки ўғиллар амир авлоди ва давлат бошқаришни давом эттирувчилар сифатида алоҳида эътиборда бўлганлар. Болалар ёш вақтдаёқ катта ҳурматга сазовор бўлган одамлар уларга тарбиячи (отабек) сифатида тайинланган.

Кўчманчи халқлар, ҳарбий юришларда сарой аҳллари, элчилар, олимлар, шифокорлар, дин арбоблари ва ҳамма оила аъзолари, подалари, уй ҳайвонларини ўзлари билан олиб юрганлар. Жанглар тўхтаган пайтларда уруш майдони орқасида жойлашган оила ўтовларига қайтиб, одатдаги шароитда кун кечирганлар. (Шундай шароитларда аёллар фарзанд ҳам кўрганлар) Бу ҳақда Клавихо маълумот беради: «Уруш вақтларида ҳеч ким ҳеч қачон хотинлари, болалари, мол, қўй, туя, отларисиз йўлга чиқмайди. Урушда ҳаммаси бирга бир жойдан иккинчи жойга ўтиб борадилар. Чақалоқлари бор аёллар уларни бешик билан олиб юрадилар, каттароғини эгарнинг олдига ўтқазадилар. Баъзи аёллар жангларда ҳам иштирок этадилар». Аёллар базму машваратларда ҳам эркаклар билан бир қаторда иштирок этганлар. Бу маълумотлар гарчи, унчалик батафсил бўлмаса ҳам Темурий маликалар ҳақидаги билимларимизни бир қадар тўлдиради, дея умид қиламиз.

Фозила СУЛАЙМОНОВА

Тарбия соатлари

ТАНБУРНИ ТАНИЙСИЗМИ?

Талабалик пайтимизда назарий билимларимизни мустаҳкамлаш учун кўпроқ мактабларда дарс ўтар эдик. Шундай дарслардан бирида юқори синф ўқувчиларидан биттаси: «Танбур нима ўзи?» деб сўраб қолди. Ғалати бўлиб кетдим. Аммо ўқитувчи ўқувчига ҳеч қачон ўз кайфиятига суяниб, муомала қилолмайди. Қоидаси шу. Танбурни унга ўзимча шарҳладим. Болалигимда бувимлар:

Узун терак йиқилди,
Учи менинг қўлимда.
Зағизғони сайрайди,
Сочи менинг қўлимда.

деб топишмоқ айтардилар. Бу танбур эди. Боланинг кўз ўнгида шакл-шамойили гавдалансин деб, ўша топишмоқларгача айтдим. Бу кечаги гап.

Бугун замон илгарилаб кетди: минг хил техника — тугмасини боссанг, юз минг хил овоз беради. Ҳаммаси яхши. Ҳаммасининг шахс камолотида ўз ўрни бор. Аммо миллий мусиқа асбобларимиз... Билмадим, мен уларни ҳеч нарсага алмаштиргим келмайди, қиёслагим, чоғиштиргим келмайди.

Бизда қадим-қадимдан чолғу асбобларига ҳурмат билан қаралган. Мусиқадан хабардор бўлиш маданият белгиси ҳисобланган. Дутор, танбур каби чолғу асбоблари йўқ хонадон сийрак топилган. Уй соҳиблари бу асбобларни эъзозлаб боши устига, деворга қоқилган гимламларга осиб қўйганлар. Узун қиш кечаларида оила аъзолари жам бўлиб ўтиришганда катталар дутор, танбур, чалишган. Кичиклар тинглашган. Фақат юракларгина озиқ оладиган бундай тарбия воситасининг қимматини қай тарозида тортасиз?

Инсон мусиқа асбобларини чалаётганда ҳам, эшитаётганда ҳам оламни қалби билан кўради, севиб, соғиниб кўради. Инсон қалбида кечган бу жараён унинг ҳаётига ижобий таъсир кўрсатади. Мусиқадаги ҳолат орзули бир ҳолат. Инсон анчагача бу ҳолат таъсирида юради. Дунёни шу таъсир орқали идрок этади. Айниқса, бу ҳолат болаларда жуда табиий, нозик, гўзал бўлади. Шунинг учун қизчангиз ёки ўғилчангиз чолғу асбобларига астойдил қизиқса: «Уруғимиздан артист чиқмаган», ё «Ҳамма ҳам созанда бўлавермайди» тарзидаги гаплар билан рад қилишга шошилмаслик керак. Бироз қўйиб бериш зарур. Имкон бўлса, қизиқаётган чолғу асбобини олиб ҳам бериш керак. Яқин атрофдаги тўгаракларга қатнашга ҳам монелик қилмаслик керак. Майли, эҳтимол фарзандингизда ноёб бир қобилият йўқдир. Аммо унинг мусиқа чалган пайтдаги ҳолати — сизнинг ютуғингиз. Шу ҳолатни қанча кўп ушлаб қола олсангиз, билинг-ки, фарзандингиз яхши инсон бўлади.

Нақл қилишларича, мағлубият нималигини билмаган шоҳ қартайиб, навбатдаги жангларнинг бирида енгилибди. Бу шоҳни қаттиқ ҳасратга солибди. На панду насиҳат, на мадҳу санолар таъсир қилибди. Масхарабозлар, қизиқчилар ҳам шоҳнинг алам ғижимларини ёзишолмабди. Охири эл донишмандлари маслаҳат қилишиб бир найчи чўпонни олиб келиб, най чалдирибдилар.

Воажаб, шоҳ ўзгарибди: ҳаётга қайтадан муҳаббатли бўлибди. Най навосини эшитган сайин ўзини кучли ҳис этибди. Мағлубияти арзимаган тасодиф бўлиб туюлибди. Шу-шу шоҳ: «Бирор мусиқа асбобини чалишни билганлар оғир жазоларга буюрилмайди», деган фармон чиқарибди.

Ҳар қандай гап-сўзда ҳақиқат парчалари бўлади. Бу нақлнинг ҳақиқатига ҳам қулоқ тутайлик.

Токи бундан минг-миллион йиллар ўтганда ҳам фарзандларимиз ҳеч қачон ҳеч кимдан «Танбур нима?» деб сўрамасин.

Ф. ХАЛИЛОВ,
Низомий номидаги педагогика олийгоҳи ўқитувчиси

МЕН ЎШАМАН

Сочларингиз толалари тўзғиса агар
Шамол дея ўйласангиз, у менинг қўлим.
Сиз ҳар куни, бегим, оёқ қўйган кўчалар,
Изингизни излаб-излаб мен солган йўлим.

Тунда сизнинг дарсхонангиз ёритган чироқ
Бегим, менинг юрагимдан тушаётган чўғ.
Мен ўшаман, сиз тўлғониб ётганда уйғоқ,
Уйқу бўлиб минг бор сизни аллалаган руҳ.

Мен ўшаман — қоғоз узра югурган қалам,
Бармоғингиз орасида сузган ҳар варақ,
Мен ўшаман — қалбингизга кирган дард-алам.
Кулги бўлиб лабингизга қўнарман гоҳ-гоҳ.

Гул эмас, йўқ, сиз қўлингиз узатган у гул,
Мен бўламан гулзор ичра сизни кузатган.
Мен юлдузман, кўк юзидан термулиб мафтун,
Васлингизни кўрмоқликка зор бўлиб ўтган.

Шундай, бегим, йўлингизда неки келса дуч,
Мен ўшанинг вужудида яшайман пинҳон.
Йўқотдим деб ўйламангиз, йўқолмасман ҳеч,
Ўртаб ўтгум, то ҳаётда тирик экан жон.

Гули НИГОР

ЯХШИ ЙИГИТ ХОТИНИНИ ҚАРИТМАС

Оилавий бахтнинг биринчи омили ўзига умрдош танлашда янглишмасликдир. Бу борада биз руҳиётшунослар шундай таслаҳатлар берган бўлур эдик:

Жуда эрта оила қуриш, айниқса эркак киши учун мақсадга мувофиқ эмас, чунки 17-18 ёшли қиз бола ойла қуришга тайёр бўлиши мумкин, аммо бу ёшдаги куёв на иқтисодий, на психологик (ота, эр, тарбиячи сифатида), на маънавий жиҳатдан шаклланиб етилган бўлади.

— «Қиз берсанг бир поғона юқорига бер, қиз олсанг бир поғона пастдан ол!» — деган нақлга қулоқ солмоқ, унинг мағзини чақмоқ лозим, чунки бу тажриба келиннинг янги оилага мослашиб кетиши билан боғлиқдир.

— Келин-куёвнинг маълумот савияси баробар бўлса айни муддао. Куёвнинг маълумот савияси, жамиятда тутган ўрни юқорироқ бўлиши ҳам мумкин.

Келин-куёв эҳтирос (темпераменти) жиҳатидан турлича, ҳаётда тутган ўрни, қадр-қиймати жиҳатидан яқин, мос бўлишлари керак.

— Оила қуришда ота-онанинг розилиги муҳимдир, чунки ёш оилада юзага келадиган жанжалли муаммоларни ечишда никоҳга рози бўлмаган ота ёки она оилани сақлашга эмас, балки бузилиб кетишига хизмат қилишлари мумкин.

— Никоҳгача ёшлар бир-бирини яхши ўрганган, оила масъулиятини тушуниб етган бўлиши керак. Шунда ҳар қандай оилавий низоларни уларнинг ўзи мустақил (ўзгаларни аралаштирмасдан) ҳал қилишга ҳаракат қилишади.

— Бўлғуси қуда-андалар бир-бирларининг шахсий сифатларини ҳам ўрганган бўлишлари зарур. Чунки қуда-андаларнинг ўзаро муносабатлари ёш оиланинг келажагига таъсир кўрсатмай қолмайди.

— Ота ҳурмат-иззат қилинмайдиган оиладан қиз олишда у ҳолатнинг сабаблари албатта ўрганилиши лозим. Бундай оилада камолга етган қиз кейинчалик оила кўргандан сўнг эрига нисбатан ҳам шундай тасаввур асосида муомала-муносабат қилиши мумкин.

Ғайрат ШОУМАРОВ,
руҳиятшунос

Кўнгилга ташриф

ЗУЛАЙҲО — ГЎЗАЛЛИК ДЕМАК...

Зулайҳо Бойхонова. Бу ўша — ўзингизнинг Зулайҳо, Эндигина ўттизга тўлди. Ўттизида минглаб кўнгилларни забт этди. Унинг элчилари — овози. Унинг сеҳри — истеъдоди.

Мен ҳам сизнинг каби ошиқман. Муҳташам саҳнада «Юсуф ва Зулайҳо»даги Зулайҳо бўлиб Фарёдномани куйлагандаёқ дилимни берганман шу қизга. Шу-шу изидан излаб топдим.

Зулайҳо, мана ҳозиргина бир дунё ҳаяжонлар билан саҳнадан чиқдингиз. Мухлисларингиз олқишлари, қучоқ-қучоқ гуллар... хуллас, галдаги муваффақиятдан ўзингиз ҳам енгил тортиб оилангиз, фарзандларингиз томон шошилаяпсиз. Икки оғиз суҳбатлашсак, деган умидда эдим.

- Кўпдан шундай беғараз суҳбатни истаб юрардим. Маъзур тутасизу, гарчи суҳбат «қоидасини» бузсам-да, биринчи саволни сизга мен берсам.

— Бажонидил...

— Бугун «Муқимий»га тасодифан ташриф буюрдингизми ёки атайлаб...

— Нима демоқчи бўлганингизни уқдим. Жавобимни шунчаки кўнгил учун деб ўйламангу, чиндан «Нодирабегим»ни кўриш иштиёқида атайлаб тушдим.

— Нодирабегим ҳақида фикрингизни билишни истардим...

— Нодирабегим ўз ҳаётида ашула айтмаган бўлсалар керак, ҳар ҳолда малика... Аммо биров Нодирабегим исмларини тилга олса, энди уни қўшиқдан ташқари тасаввур этолмасам керак... Нодирабегим саҳна юзини кўргунга қадар бўлган тафсилотларни сиздан эшитсак...

— Нодирабегимни 29 ёшимда ўйнадим. Шу ролимни қанча ўйнасам, шунча руҳан тетиклашаман. Севиб ижро этиш бошқачада. Қолаверса, маликаи даврон образининг муваффақиятли чиқишида Баҳодир ака Йўлдошевнинг хизматлари катта. — Зулайҳо, бу сенинг ўлмайдиган ролинг, — дейдилар доим. Баҳодир акадан бундай баҳони эшитишнинг ўзи катта гап. Актёрни актёр қиладиган режиссёр. Баҳодир аканинг ажойиб хусусиятлари жуда кўп. Шулардан бири — актёрнинг ўзи сезмаган қирраларини қобилият даражасида саҳнага олиб чиқадилар. Оқибат ютуқ, олқишлар актёрга айтиладию меҳнатнинг ҳақиқий фидойисини томошабин кўпда сезавермайди. Нодирабегим шундай заҳматлар эвазига юзага келган.

Матлуба ҲАМРОЗ

Бир-бирингизга либосдирсиз

ЖАННАТ ҚАЕРДА?

ИСЛОМ ДИНИДА АЁЛЛАРГА НАЗАР

Қуръони Каримда эркак ва аёлнинг табиати ва уларнинг вазифалари турлича эканлиги шундай баён этилган:

«Эркак ва аёлни яратган Зотга қасамки, шак-шубҳасиз сизларнинг саъй-ҳаракатларингиз хилма-хилдир.

Аёлларнинг ҳам худди эркаклар сингари бурчлари ва ҳуқуқлари бор:

«Ва яхши амалларда улар (аёллар) учун зиммаларида эрлари олдидаги бурчлари баробарида ҳуқуқлари ҳам бор (2-сура, 228- оят) таржимаси. Бироқ Қуръони Каримнинг таълим беришича, Аллоҳ таолло эркаклар зиммасига алоҳида ҳуқуқлар ҳам берганки, бу ҳуқуқлар аёлларда йўқ: «Ва эркаклар учун аёллар устида бир даража имтиёз бор. Бу фикр «Нисо» сурасида янада аниқроқ баён этилади:

«Эркаклар хотинлари устидан раҳбардурлар. Бунга сабаб Аллоҳ уларнинг бировларини бировларидан (яъни эркакларни аёллардан) ортиқ қилгани ва эркаклар хотинлари ва оилалари учун ўз мол-мулкларидан сарф-харажат қилганларидир. Бас, ибодатли, итоатли ва эрлари йўқлигида Аллоҳнинг ҳифзу-ҳимояти билан эрларнинг мол-мулкларини ва ўз иффатларини сақловчии хотинлар яхши хотинлардир». (4-сура, 34-оят) Ислом динида оиланинг барча харажатларини қоплаш эркакнинг зиммасига юклатилган. Аёл киши ишлаб пул топган тақдирда ҳам, уни оиланинг ташвишларига ишлатиши мажбурий эмас, ўзи рози бўлиб берса ҳалол, бермаса ҳам ўзининнг иши. Эркак киши эса барча оила аъзоларини кийим-кечак, озиқ-овқат ва бошқа керакли нарсалар билан таъминлаш лозим, шу сабабдан турли баҳсталаб масалалар чиқиб қолганда, эркакнинг сўзи ҳал қилувчи рол ўйнайди. Бироқ бу ҳолат эркакка ўзини уйда яккаҳоким деб, айтганим айтган, деганим деган сифатида тутишга ҳуқуқ бермайди. Жаноби Пайғамбаримиз аёлларни нозик бир шишага қиёс қилиб, унга жуда эҳтиёт бўлиб ёндошиш кераклигини кўп марта уқтирганлар. Бундан ташқари, ул Зотнинг бир ҳадисларида «Жаннат оналарнинг оёғи остидадир», дейилади. Шундан кейин ҳам Ислом динида аёлларнинг ҳуқуқлари чеклаб қўйилган дейиш мумкинми?

Ҳидоятуллоҳ ҲЮБШ

РАҲМДИЛЛИК

Эртасига эрталаб жарчи:

—Фалон мавзега боринглар, ҳазрати Паҳлавон алайҳир-раҳма билан подшо паҳлавони кураш тушади, ҳар ким томоша қилса икки дунё саодатига сабаб бўлади! — деб эълон қилди.

Одамлар гуруҳ-гуруҳ ва тўп-тўп бўлиб кураш майдонига кела бошладилар. Етти иқлимнинг шоҳлари ҳам ҳозир бўлдилар. Етти қад осмон, Аршу Курси, Лавҳу Қалам Фаришталари ҳам тамошога мунтазир эдилар. Тамоми деву пари, инсу жинс, паррандаю жонзотлар ҳозир бўлдилар. Шундай катта издиҳом йиғилиш бўлдики, таърифига тил ожиз эди.

Ногоҳ тўққиз отли арава, бош-оёғи олтин билан безатилган, устида бир чиройли ғулом, унинг ҳам бош-оёғи олтинли, яна тўққиз чўри, ҳар бир чўри бир хурдек келарди. Уларда тўққиз тилла қалқон, тўққизта лаъл, инжу, маржон, ёқут, зумрад,ҳар бири бир подшоҳнинг хазинасига баробар эди. Бу нарсаларнинг ҳаммаси паҳлавонларнинг байроғи (мукофоти) эди.

Алқисса, бир тарафдан момонинг ўғли чиқиб келди, у савлатли, забардаст Ҳиндистон паҳлавонларининг Таҳамтини эди. Бу томондан эса якка қат яшил либос кийган ҳазрати Паҳлавон чиқтилар. Шундай қилиб, икки паҳлавон курашга тушиб, беллашувга машғул бўлдилар. Гўё икки тоғ бир-бирига тўқнашгандек, икки аждар бир-бирини суришгандек эди. Буларнинг зарбидан оламни чангу ғубор қоплади. Гоҳида момонинг ўғли Паҳлавонни кўтариб отар эди. Йигирма қадам нарига бориб, яна қайтиб келиб, олишар эдилар. Гоҳо ҳазрати Паҳлавон момонинг ўғлини кўтариб отар эдилар. Ўзларича, буни бир онда йиқитишим мумкин, бироқ шунча юртлардан келган одамлар тамошодин маҳрум қолмасинлар, деб ўйлаб қолдилар. Бунинг устига йиқилиб беришга ваъда қилган эдилар. Халойиқ:

—Паҳлавон йиқитади! — дер эдилар.

Шунда Рум халифаси:

— Эй Паҳлавон, кўп юрдингиз, ҳамма тамошодан, ўйинчилар ўйиндан меҳри қонди, тамошобин тамошодан чарчади! — деди.

Момонинг ўғли бир зўр қилган эди, шу пайт ҳазрати Паҳлавон алайҳи-р-раҳма ва-р-ризвон тиззаларини букдилар. Момонинг ўғли йиқди, деб одамлар унинг бошидан зар нисор қилдилар.

Хоразмшоҳ қаттиқ хижолат чекиб:

—Паҳлавон юртига, ўз шаҳрига бормасун, бу ерга ҳам келмасун! — деб амр қилди.

Ҳазрати Паҳлавон:

— Итоати подшоҳ вожиб! — деди ва ичларида: «Водариғ, момонинг ўғлини йиқитиб, бироқ байроғи (мукофоти)ни унга берсам бўларкан» деб қолдилар. Сўнг дилларида Хоразмдан кўчиб келиб, Ҳиндистонда ўтирганларнинг олдиларига боришни ният қилдилар.

ПОДШОЛАРНИ ПОДШО ҚИЛГАН ПОДШО

АЛҚИССА, Паҳлавон курашдан бўшаб, кўчиб келганлар орасида бир валий бор эди, унинг зиёратига жўнадилар. Валий ул ҳазратнинг бош-оёғи яланг эканин кўриб:

— Нима бўлди, нега яланғоч юрурсиз? — деб сўради.

Паҳлавон алайҳи-р-раҳма:

—Биз Жуна подшонинг тўйида паҳлавондан йиқилиб келдик, подшомиз қувлаб юбордилар! — деб жавоб бердилар.

Шунда ул валий:

—Эй Паҳлавон, нима сабабдан йиқилдингиз? — деб сўради.

Паҳлавон сабабини айтиб берди. Шунда валий:

—Эй Паҳлавон, хафа бўлманг, сиз улуғ киши бўлурсиз, то қиёматгача отингиз ва овозангиз ўчмас, сиз Худо учун йиқилибсиз. Аммо Ҳинд подшоси сизни яхши кўриб, ихлос қилиб қолган. У сизга, тилагингни тила, дейди. Шу пайтда сиз бизларни тилаб олинг. Шояд ўғлонларимиз мусофирликда ўсишдан қутулсалар, — деди.

Паҳлавон деди:

— Эй валиюллоҳ, ҳозиргина барча подшолар олдида синиб келдим, бу мартаба қайдан ҳосил бўлсинки, подшо менга бундай муомала қилса!

Валий:

— Подшоларни подшо қилган подшо сизни яхши кўрибди, сиз ҳам шул подшонинг ҳурматини сақлабсиз, агар бу подшоларнинг ҳурматини кўзлаб йиқсангиз эди, бул мартаба сизда ҳосил бўлмас эди. Сиз шу туфайли ғоят улуғ киши бўлурсиз, — деб меҳрибонликлар кўрсатди.

Жуна подшонинг тўйи тамом бўлди. Ҳамма подшолар ўз юртларига қайтиб кетдилар. Ҳазрати Паҳлавон ота Ҳиндистон вилоятида мазкур бўлган авлиё уйида қолиб, Худонинг тоат ва ибодатларига машғул бўлдилар.

Энди сўзни бошқа ердан эшитинг.

ЛАШКАР

Ҳиндистон вилоятининг кунчиқар тарафида бир тоғ бор. Бу тоғни Кўҳи Суҳон дейдилар. Баландлигидан уни Дандони Рашкон ҳам дейдилар. Шу тоғнинг ўнг ёнида бир шаҳар бор. Шаҳарда оташпарастлар, сагпарастлар, говпарастлар, офтобпарастлар, бутпарастлар ва ҳар хил диндаги кофирлар яшайди. Бу ерда одий деган тоифа бўлиб, ҳар бирининг қадди-қомати минг газ, беш юз газ, ўртасининг бўйи беш юз газ келарди. Дандони Рашкон тоғидан Ҳиндистон лашкари ўтса одийларни босар эди. Одийлар ўтса, Ҳиндистонни босар эди.

Бир куни подшо Жуна, одийлар лашкар йиғиб келар эмиш, деб этишди. Жуна ҳам лашкар йиғишга киришиб, етти яшаридан етмиш яшаригача одамларни қўймай йиға берди. Хевақдан кўчириб келтирилганлардан ҳам навкар олди. Ҳазрати Паҳлавон ўзи яшаб турган валийуллоҳнинг уйи ҳисобидан лашкарга кетдилар.

Шундай қилиб, Жуна ажойиб ва ғаройиб салтанату дабдабалар билан карнайу сурнай чалиб, ўн икки минг тўпини карку каркидонларга судратиб ва филларга торттириб, тантана билан одийларга қарши урушга равон бўлдилар.

Лашкар Кўҳи Суҳонга етиб, тоғнинг устига чиқа бошлади. Бир неча кун тоғ устидаги йўлдан юрдилар. Тоғ ўртасида бир йўл бўлиб, бу ерда ваҳший ҳайвонлар ва йиртқич қушлар ин қурган эди. Икки ёндаги тоғ ердан тик кўтарилган баландлиги булутга етар эди. Лашкар бу даҳшатли ерга етиб келди. Сўқмоқ йўл бир от ёки бир туя юра олгудек тор эди. Икки киши ёнма-ён юролмас, агар йиқилиб кетса пачоқ-пачоқ бўлиб кетарди. Икки ёнда ясовуллар «Эҳтиёт бўл, ҳушёр бўл» деб, сабру таҳаммул билан якка-якка ва ёлғиз-ёлғиз ўта бошладилар.

Бу ердан аввало ҳамма туяларни ўтказдилар. Туяларнинг орқасидан ройларнинг ройи, яъни Ҳиндистон подшоси Жуна ёнида «эҳтиёт бўл, ҳушёр бўл» деб икки жиловдор билан танҳо ўтди. Орқасидан ҳазрати Паҳлавон алайҳи-р-раҳма ва-р-ризвон, муҳибби Раҳмон, муқтадойи оламиён, пешвойи хоразмиён, шоҳи шоҳони авлиё, султони атқиё ва сарвари асфиё, қуддиса сирруҳу, ло зола осору баракотуҳу ила явми-д-дин, ҳазрати қутб ул-ақтоб, шайха-л-шуйуҳи-л-асҳоб ва дўсти Ваҳҳоб ҳам қўлларида асолари, этакларини белларига қистириб, тилларида ло илоҳа иллаллоҳ зикри, қалбида ё Аллоҳ бўлиб, подшоҳнинг орқасидан келар эдилар. Тасодифан ваҳимали ва қўрқинчли ернинг ўртасида Ҳақ таоло ўзининг қудрати комиласи билан бир қарама-қарши шамол пайдо қилди. Шамол Ҳинд подшосини оти ва икки жиловдори билан бирга сарнигун қилиб пастга қулатиб юборди. Ҳамма лашкар подшо соғ-саломат ўтсин деб, қараб турардилар. Подшо муаллақ кетганини кўриб, лашкар фиғон кўтарди. Лашкар бошилар эса ўз бошларига садақа айтдилар. Шунда ҳазрати Султони авлиё «бисмиллоҳ» деб, муборак қўлларини узатиб, подшони жиловдорлари ва яроғлари билан бирга тутиб олдилар ва соғлом ҳолда тоғ устига чиқариб қўйдилар.

Подшо бу кароматни кўриб, ҳазратга қараб:

— Эй покиза зот, сиз тўйда момонинг ўғлидан йиқилган киши эмасмисиз? Шунча кучу шавкат билан қандай йиқилдингиз?! — деди.

Шунда ҳазрати Паҳлавон момонинг воқеасини баён қилдилар.

Подшо деди:

— Менинг ишим кўп, ақлимдан фаромуш бўлур, — деб муҳрини ёнидан чиқарди ва ул ҳазратга бериб деди:— Агар омон қайтиб борсам, подшони тоғда сақлаб қолган одам келсин, деб жарчи солдираман. Одамлар инъом оламан деб келурлар, мен уларни танимасман ва нишонани талаб қилурман. Шу пайтда сиз нишонани чиқариб берурсиз. Шунда бизга маълум бўлур, йўқса ким эканин билмасмиз!

Подшо шундай деб яна йўлга равона бўлди. Лашкар бу кароматни ошкоро кўриб, ҳаммаси бутун халқ билан мухлис бўлиб, эътиқод қўйдилар.

Улар яна икки манзил йўл юриб, тоғдан тушдилар. Сўнг яна бир манзил йўл юрдилар. Шунда одийлар лакшарининг асари зоҳир бўлди. Ройлар ройи, яъни Ҳиндистон подшоси Жуна лашкари билан тўхтаб, хайма ва саропарда ўрнатиб, ўзларига оромгоҳ қилдилар. Сўнг ўн икки минг тўпдан бирданига отдилар. Машриқ ва Мағрибнинг тамом халқи билдики, ройлар ройи келибди. Шундай қилиб, «огоҳ бўл, эҳтиёт бўл» билан бу кеча ётдилар.

МАЪРИФАТ МАНЗИЛИ

ЧИНОР СОЯСИДА

Тошкент вилоятининг кўркам шаҳарларидан бири Янгийўлдир. Катта йўлдан бурилиб, шаҳарга киргач, сердарахт, серсоя кўча бўйлаб марказ сари йўл оласиз. Кўчанинг ўнг томонида бир темир панжарали дарвоза кўзга ташланади. Дарозадан ўтиб обод бир боғ ичига кирасиз. Ҳозир бу ерда Ўзбекистоннинг машҳур сиёсий арбобларидан бири Усмон Юсуповнинг (1900—1966) уй-музейи жойлашган. Боғнинг тўрида бир қаватли шинам уй қаршисида кекса чинор мағрур қад кўтариб туради. Мен айтиб бермоқчи бўлган биринчи лавҳа ана шу чинор остида юз берган эди.

Ўзбекистон халқ артисти, шуҳратли хонанда Саттор Ярашев муҳтарам Усмон ота Юсуповнинг тарбияларини олган, шу кишининг оталарча ғамхўрлиги ва меҳрибонлиги билан камол топган кўп сонли ижодкорлардан биридир.

Усмон ота Юсупов умрларининг сўнгги йилларида Янгийўлдаги «Халқобод» агросаноат комбинатида директор бўлиб ишлар эдилар. У киши оилалари билан ана шу ҳозир музей бўлиб турган боғда яшар эдилар.

Ҳар дам олиш кунлари отанинг даргоҳлари зиёратгоҳга айланиб кетар эди. Атрофдан у кишининг дўстлари, мухлислари, шогирдлари отани йўқлаб келишар, изҳори ҳурмат кўрсатиб қайтар эдилар.

Олтмишинчи йилларнинг боши. Сафоли ёз кунларидан бири. Саттор Ярашев ҳам отанинг зиёратига келган. Меҳмонлар тарқалгач, машҳур қўшиқчи отадан рухсат олиб қайтишга отланди. Усмон ота рафиқалари Юлия Леонидовна Степаненко билан бирга уни кузатдилар. Мен ҳам уларнинг ёнларида эдим. Саттор Ярашев жуда серзавқ киши эди. У кетиш олдидан отанинг севган қўшиқларидан бирини айтиб хайрлашгиси келди. У чинор соясида турган автомобилининг эшигини очганича тўхтаб композитор Дони Зокиров куй басталаган дилрабо бир қўшиқни бошлаб юборди:

Эй, сабо, ҳолим бориб сарви хиромонимға айт,
Йиғларимнинг шиддатин гул барги
хандонимға айт.

Усмон ота шеър ва мусиқани жону дилдан ортиқ севар эдилар. У киши маҳлиё бўлиб қўшиқни тингламоқдалар. Мен Юлия Леонидовнага ҳар бир байтнинг русча таржимасини айтиб турдим. Опа ҳам бундай дилкаш мисралардан баҳра топиб қўшиқчига тасанно билдирувчи табассум билан боқар эдилар.

Саттор Ярашев жону дил билан қўшиқнинг
авжига чиқмоқда.
Буки онинг аҳду паймонида мен ўлсам дағи,
Яхши фурсат топсанг ул бад аҳду
паймонимға айт...

Ниҳоят қўшиқ интиҳосига етди. Усмон ота ва у кишининг рафиқалари қўшиқчига қайта-қайта миннатдорлик сўзларини айтишди.

Ғоят хурсанд бўлган моҳир қўшиқчи хайрлашув олдидан тўлқинланиб деди:

— Мана шунақа ҳар бир мисра шеърни, куйдаги ҳар бир таронани тушуниб, қадрига етадиган мухлисларга қўшиқ айтиб ҳордиқдан чиқиш қандай яхши!

Нафис анжуманлар

САРВИ ХИРОМОНИМГА АЙТ

(Саттор Ярашев ижодидан уч лавҳа)

ОЛИС ТУРКМАН ҚИШЛОҒИДА

Қолган икки лавҳа 1967 йили юз берган.

1967 йил баҳорида Туркманистонда ўзбек адабиёти ва санъати декадаси бўлиб ўтди. Бизнинг ижодий гуруҳ Ашхободдан тўғри Красноводск (ҳозирги Туркманбоши)ка бориб, у ердан Челекенга, сўнг Қозонжиқ, Қизил Арвот, Зияиддин орқали Ашхободга қайтиб келган эди. Йўлда кўп учрашувлар бўлиб ўтди.

Ҳар бир учрашув ниҳоятда самимий, ғоят таъсирли ўтар, ҳар бир кўришув, табрик, мулоқот ўзбек ва туркман халқлари ўртасидаги асрий биродарликнинг бир рамзи каби эди.

Бир район марказидаги учрашувдан кейин узоқ бир туркман қишлоғига бордик. Кечқурун колхоз клубида тантанали йиғилишдан сўнг концерт бошланди. Зал лиқ тўла одам. Туркман биродарлар, опа-сингиллар ўзбек санъаткорларининг мусиқа, ашула, рақсларини завқ-шавқ билан қарши олар эдилар. Навбат Ўзбекистон халқ артисти Саттор Ярашевга келди. Мусиқа дастасининг жўрлигида қўшиқчи ўзининг севган қўшиғини бошлади:

Эй, сабо, ҳолим бориб...

Залга тинлик чўкди. Хушовоз қўшиқчи аста-секин юқори пардаларга кўтарила борди. Тингловчилар қўшиқни жон қулоғи билан тинглайдилар.

Қўшиқчи ўзининг ширали ва баланд овози билан юксак авжни ижро этади:

Буки чок айлаб яқо усрук чиқар эл қасдиға
Мен ўлуб, эл жон топар бебок нодонимға айт.
Даҳр боғи гуллари ҳусни вафосиз эрканин
Юзи гул, жисми суман, куйи гулистонимға айт...

Артист авжни ижро этиб бўлгач, жим-жит залда бирдан сурон кўтарилиб кетди. Туркман санъатсеварларининг олқишларидан иморат ларзага келгандек бўлди. Ҳеч қандай қийқириқ, шовқин йўқ. Аммо гулдурос қарсаклар тўлқини тинмас эди. Узоқ туркман қишлоғидаги гўзаллик муҳиблари ўзбек шеъри, мусиқаси, ижро маҳоратининг баркамоллигини шу қадар ҳаяжонли миннатдорлик билан қарши олдилар. Бир қанча вақт шу тарзда кечди. Ниҳоят, қарсаклар тўхтаб, зал тинчигандан сўнг қўшиқчи ўз қўшиғини давом эттирди ва интиҳосига етказди.

ЯЙРАГАН МАФТУНКОР ОВОЗ

1967 йилнинг ёзида Белоруссияда ўзбек адабиёти ва санъати декадаси бўлиб ўтди. Ўша кунлари қардош Белоруссиянинг барча шаҳар ва қишлоқларида ўзбек руҳи ҳукмрон эди. Ўзбек ёзувчи ва шоирларининг асарлари тилларда достон бўлди. Ўзбек рассомлари, кинематографистлари, театр, мусиқа, қўшиқ, рақс санъаткорлари кўпчиликнинг кўнглини мафтун этган эдилар.

Бир кеча Саттор Ярашев билан бирга бир устоз ёзувчи учаламиз кечки овқатдан сўнг узоқ суҳбатлашиб ўлтириб қолдик. Қўшиқчи суҳбат асносида майин овоз билан хиргойи қилар эди. Вақт кеч бўлгани учун овқатхонадан чиқиб, меҳмонхона ёнидаги кўчада суҳбатни давом этдирдик.

Минск шаҳрининг қоқ маркази. Атрофдаги ҳукумат идораларида иш вақти аллақачон тугаган. Бинолардаги чироқлар ўчган. Фақат майдондаги чироқлар ёниб атрофга заиф нур таратади. Шаҳар тунги тинчлик қўйнида. Ғир-ғир шаббода эсади. Ёпиқ иморатдаги хиргойидан кўнгли тўлмаган қўшиқчи катта майдоннинг кенг бағрида яйраб кетди. У ўзининг сершира, мафтункор овозининг бор кучи билан севикли қўшиғини куйлай бошлади:

Буки қилмишмен жаҳону жонни онинг
садқаси
Юз туман жону жаҳондин яхши
жононимға айт.
Буки юз жон садқаси қилсам пушаймон
бўлмагум,
Васлиға бир ваъда қилғондин
пушаймонимға айт...
Эй, Навоий, ҳеч гулшаннинг
сенингдек хушнаво
Булбули йўқ эрканин шоҳи сухандонимға айт.

Ўша кеча тунги Минскнинг чексиз самоси бўйлаб қўшиқчининг қалб овози янгради. У ўзбек овози эди. Моҳир санъаткор ўзбек шеърияти ва мусиқасининг гўзал жарангини осмонлар уза ёймоқда ва уни зўр илҳом билан инсонлар қалбига етказмоқда эди.

А. ҚАЮМОВ

БАЙРАМ МУБОРАК!

ТЕСТДАН КЕЙИНГИ ЎЙЛАР

Мустақил давлатимиз каби тест тизимининг туғилганига ҳали беш йил тўлгани йўқ.

Марказий Осиёда биринчи бўлиб иш бошлаган, собитқадамлик билан изчил ривожлантирилаётган бу тизим қисқа муддатда катта янгилик каби қабул қилинди. Ростдан ҳам, катта сиёсий-ижтимоий журъат; таълим тизимида илк бор адолатнинг қарор топтирилиши. Бу жараёндаги зиддиятлар... Янглишишу хатолар...

Тест-рейтинг тизими билан бирга тўрт йил орасида Ўзбекистонда янги, ёш авлоднинг, ота-она ва ўқитувчи-репетиторларнинг ҳам савияси, сифати ва миқдори юқорилашиб борди. Имтиҳонга бир бола эмас, балки бутун оила тайёрланадиган бўлди. Бу ҳол ўзбек оиласининг маърифат рутбасини янада кўтарди.

Олий таҳсил домлаларининг сараги саракка, пучаги пучакка ажралиб қолди. Домла, ўқитувчи, репетиторга илгаригидек илмий даражасию унвонмартабасига қараб эмас, амалдаги ҳаётий билимига, тўғри, илғор услубига қараб баҳо бериладиган, моддий ва маънавий рағбатлантириладиган бўлди.

Экстрасенслар каби бодраб чиққан сохта репетиторларнинг миси чиқди. Домламан деганларнинг кўпчилигининг бурди кетди.

Чет тилига оммавий қизиқиш ҳаётий эҳтиёжи ошди. Ўрта мактаб дарсликлари қисқа муддатда қайтадан ёзилди. Бу китобларнинг кўпчилиги ўз адресатларига етиб бориб, улар хизматини қилди. Етмаганларига айрим моҳир ўқитувчилар мактаб билан олий таҳсил ўртасида кўприк вазифасини ўтаб, ўқитдилар.

Айрим фанлар, хусусан, тарихдан репетиторлик тизими баъзи ватанпарвар, фидойи шахслар томонидан сатрма-сатр тўла ишлаб чиқилди. Тест марказининг банклари саволлар жамғармалари билан тўлиб-тошди. Тест саволлари тузувчи мутахассислар сафи миқдор ва сифат жиҳатидан кенгайди.

«Ахборотнома» марказ органи сифатида абитуриентга вақтида етказилиб, ўз функциясини тўлиқ бажарди. 2-3 вариантли имтиҳонлар 30 вариантли мукаммал тизимга айлантирилди. Амалда ҳар бир абитуриент ўз вариантига эга бўлиб, бир-биридан кўчириш имконияти қолдирилмади.

Марказда (Тошкент) айрим фанлар бўйича чинакам репетиторлик мактаблари пайдо бўлди. Хусусан, тарихчи олим Т. Ҳамроев мактаби тўрт йил орасида тўқсон-юз фойизлик самарадорлиги билан тўла ўзини оқлади.

Жойларда (вилоятлар) билимдон муаллимларнинг обрўйи янада ошди. Марказда профессор-дотсент ўқитувчилар баҳс-мунозараларида юрган саволлар қишлоқда оддий мактаб ўқитувчиси томонидан бирдан-бир тўғри ечимини топган фанлар сафи кенгайди.

Тошкентда айрим журъатли ёш олимлар абитуриент болаларга қўшилиб, сиртқи бўлимларга имтиҳон топширдилар. Хусусан, бир неча тарихчи фан номзодлари юридик институтнинг сиртқи бўлимида ўз кучларини синаб кўрдилар. Бироқ турли сабабларга кўра тест синовларидан муваффақиятли ўтолмадилар. Мактаб дастурининг тамоман янгилиги, чет тилини мутлақо билмаслик, имлода ягона ечимнинг йўқлиги уларга панд берди. Замон, ёшлик, таълим тизими олимлардан анча илгарилаб кетгани исботланди...

Имтиҳонлар аксарият олий ўқув юртларида тартибли, осойишта, низом асосида ўтди. Тест маркази, ҳокимият вакиллари, назоратнинг тўғри йўлга қўйилишига эришдилар. Бироқ айрим, танланган олий ўқув масканларида «менга тегмаган қозонда ахлат қайнасин» қабилида иш кўрилиб, аудиториялар яхши назорат остига олинмади. Болаларнинг билганлари билмаганларникини ечиб бердилар. Ёинки фанлар бўйича ўзаро «товар айирбошладилар». Олиб кирган «Ахборотнома»ларини солиштириб, шпаргалкалардан кўчирдилар.

Эътироф этиш жойизки, бу йил тест маркази яхши ишлади. Вариантни кўпайтирди. «Калит» балосига йўл қўймади. Олий ўқув юртлари котибиятлари билан уюшиб, «оғиз-бурун ўпишиб» кетмади. «Ахборотнома» ва оммавий ахборот воситаларидан чиқишлар, тушунтиришлар мунтазам олиб борилди.

Айни пайтда тест имтиҳонларида «Ахборотнома»га кирмаган «бегона» саволларнинг пайдо бўлиши болалар ва ота-оналарнинг кайфиятини бузди. Айниқса, тест марказининг бундан «бехабарлиги» кўпчиликни шубҳага солди.

Асосан ўқув юртларида ўтиш баллари норма меъёрида — 50, 60, 70 фойиз даражасида бўлди. Аммо «модадаги» олий ўқув юртларида ўтиш баллари бултургидан ҳам кўтарилиб, қўл етмас даражага бордики, оқибатда айрим одамларда шубҳа пайдо бўлди.

Бунинг сабаблари нима деган савол туғилиши табиий. Бизнингча: биринчидан, мустақил давлатимиз болалари шитоб билан билим даражаларини ошириб бормоқдалар. Ижодий изланиш мусобақаси авж олиб, юқори самаралар бермоқда.

Иккинчидан, эътиборли (истиқболи баланд) олий ўқув юртларида ўқишга қизиқиш ниҳоятда ортди. Моддий ва маънавий манфаатдорлик ошгани сайин бу таълим масканларида конкурс танлови катталашиб бормоқда.

Учинчидан, имтиҳон аудиторияларининг замонавий техника билан жиҳозланмаганлиги, контролнинг сустлиги сабаб абитуриентлар низомга хилоф ҳаракатлар билан бир-бирларини «шатакка» олиб ўтдилар.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, ўз умрининг тўртинчи йилига келиб, таълимни тестлаштириш тизими қонун-қоида, низомга бўйсундирилди. Ҳақли равишда Ўзбекистон республикаси Марказий Осиёнинг тест тизими марказига айланди.

Ҳали вақти билан тест маркази фанлараро ўзлаштириш фоиз даражаларини ишлаб чиқиб, оммага эълон қилар. Бироқ ижтимоий фанлар орасида ота-оналар, абитуриентларнинг катта эътирозларига сабаб бўлган фанлардан асосийси ўзбек тили ва адабиёти эканлиги кўпчиликка маълум бўлди. Бир қарашда осон, ҳамма билиши мумкин бўлган «она тили» мубҳам, чалкаш, бола савияси ва мактаб дастуридан юқорилиги билан кўпларнинг кўнглини ранжитди. Умуман, тил-адабиётдан тест методлари ҳали муайян тизимга солинмаганлиги, жиловланмаганлиги, баҳс-мунозарали фикрларга бойлиги билан ёшларни, уларнинг ота-оналари ва репетиторларини анча қийнади.

Алалхусус, бугун ҳамма ғалвирни сувдан кўтарган пайт. Кимдир қилган меҳнатлари самарасидан хурсанд, боши осмонда. Бошқа биров кичик хатосининг жабрини чекиб, ўз масъулиятсизлигидан пушаймон. Тағин бошқаси бу йилги нуқсонларига танқидий қараб, янаги йил учун катта сабоқ олди. Нима бўлганда ҳам «Абитуриет — 96» ўз ишини якунлади.

Истиқлолнинг бешинчи йилида қадаминг қутлуғ бўлсин, 96 йилнинг талабаси! Сенга ақл-заковат, ижодий меҳнат, омад ёр бўлсин, абитуриент—97!

Маҳмуд САТТОРОВ

ИСМЛАР ХОСИЯТЛАРИ

АКМАЛ

Ушбу исм соҳибларидан: 1/Акмал ибн Умар Абул Жаноб Нажмиддин Кубро (1145-1221 — Хоразм — Урганч). Уч карра бутун мусулмон дунёсига «Шайхи валитарош — авлиёлар яратувчи шайх» деб улуғланган зоти олий «Ўзини билган Худони ҳам билур» деган машҳур ҳадисни эркин талқин этган суфийлар раҳнамоси. Акмалул мукаммал инсон деб улуғланган олий сиймо. Бу улуғ зотнинг мақбаралари Кўҳна Урганчда. Кубро мўғуллар истилоси қурбони бўлган.

2/Акмал Тошкандий (ваф.1883). Маърифатпарвар шоир, олим. Қуръонни тўғри ўқиш қоидалари китобининг муаллифи. Ўзи мактаб очиб дарс берган мактабдор. Қашқарда кўп вақт қози вазифасида ҳам ишлаган.

Исм маъноси: Энг мукаммал, нуқсонсиз, тўлиқ, баркамол. Замонининг етуги — акмали даврон.

— Улуми фанда Афлотундин афзал,
Камоли ақли дониш бирла акмал.

Алишер Навоий.

ИСМНИ ЭЪЗОЗЛАШ, ҲУРМАТЛАШ, ЭРКАЛАШ ТУРЛАРИ:

Акмалбек — мукаммал, етук пешво.

Акмалжон — жондан азиз, севимли.

Миракмал — мукаммал, етук бошлиқ.

Саидакмал — бахт-саодатли, нуқсонсиз, замонасининг етук фарзанди.

Акмалпўлат — мустаҳкам иродали, кўпчиликка раҳбарлик қилгучи.

Акмалхўжа — улуғвор жаноб.

Акмалшо — шоҳ сифатида баркамол зот. (Шоакмал)

АКОБИР

Исм маъноси: Энг каттаҳлар, энг улуғлар, юқори мартабали давлатманд киши. «Акбар» сўзининг кўплиги.

Исм — улуғлар орасида улуғ раҳбарлик қилувчилар орасида эътиборли бўлсин деган маънода берилади.

ЭЪЗОЗЛАШ, ҲУРМАТЛАШ, ЭРКАЛАШ ТУРЛАРИ:

Акобирбек — улуғлар улуғи, пешво.

Акобирилла — Аллоҳ мартабасини улуғ қилган зот.

Акобирхўжа — юқори даражали жаноб.

Қобилқори НАБИЗОДА

Миллий Тикланиш
Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ГАФУРОВ

Газета 136-рақам билан рўйхатдан ўтган.
Буюртма: Г —0468.
3526 нусхада босилди.
Сотувда нархи эркин.
Ҳажми 2 босма табоқ.
Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди.

Манзилимиз: Тошкент-83,
Матбуотчилар кўчаси — 32.
Телефон 33-50-18.
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй
Навбатчи — Бахтиёр АҲМЕДОВ
1 2 3 4 5 6